

„Gördül a vérmes, kenetes beszéd”

HELIKON

IRODALMI FOLYÓIRAT

MEGJELENIK KÉTSZER EGY HÓNAPBAN KOLOZSVÁRON
XIII. ÉVFOLYAM 2002. 16. (364.) SZÁM — AUGUSZTUS 25.

ára 5000 lej

Andonisz Papadopoulos: Tengerparti ütközet

SZŐCS ISTVÁN

József és testvére, Károly

A József-regény, Thomas Mann tetralógiája, írja Lackó Miklós: "a veszélyes mítosszal — Mann szerint egy merev monotóniába dermedt barbár világ értelemellenes, démonikus bálványával — szembeállított, reánk maradt formájában humanizált mítosz, a Biblia világa, az ember lényének olyan felmutatása", mely "áldott a mélyből lent, s áldott a magasból is", "az ösztön-lényt szimbolizáló lélek felemelése, kibékítése és megerősítése a szellemmel és a szellem által".

Akkoriban a szellemi Európa monumentális erődítménye volt "a huszadik század mítoszával", sőt mitologizmusával szemben, és sok volt körülötte a meglepetés is. (Hatvány Lajos például "négy kötet arterioszklerózisnak" nevezte.) Komikus eset, nemcsak vidám hazai, helyi anekdota, hogy egy román nevű szerző, aki magyar nyelvű versben, azaz "hőskölteményben" megírta József és testvérei történetét, plágiummal vádolta meg Thomas Mannt. Úgy hatott ez, mintha egy csőszkunyó építője plágiumért beperli egy katedrális építészét. Ennek a történetnek részleteiről legtöbbször a Temesváron élő Székernyész János tud, aki többször is írt róla.

Valami kis lelkiismeretfurdalás azonban

bennem is maradt az eset kapcsán. Egyszer valakivel erről a perről csevegve, megjegyeztem, hogy reálian létezett esély arra, hogy Thomas Mannhoz eljusson A. Pacurariu műve, vagy legalábbis annak a híre. Még hozzá Kerényi Károly révén, aki bánági származású, és Mann-nal nagy levelezésbe keveredett. Amikor a minap egy fiatalember e plágiumügyről érdeklődött, húsz-harminc év késéssel utánéztem meg gondolatlan ötletemnek. Nos, amikor 1934-ben Kerényi első levelét írja Thomas Mannhoz, akkor már egy éve olvasta a Jákob történetét — s a továbbiakban sem bukkan fel sehol a bánági kolléga neve.

Annyi köze azért lesz Kerényinek a József négyeskönyvhöz, hogy mint mitológiai kutatónak a "hozzájárulásait" Thomas Mann a harmadik-negyedik kötetben felhasználja. 1935-ben, amikor Kerényi elküldi Mannak Gondolatok Dionysosról című tanulmányát, Mann így köszöni meg: "Hihetetlenül jókor jött nekem, mert éppen most akarok hozzáfogni Potifár feleségének szenvedélyét dionysosi alapon, menádszerűre stilizálni, és bizonyára meg fogja egyszer találni tanulmányának nyomait a regényben."

1936-ban meg ezt írja: "Az utóbbi napok-

LÉTAY LAJOS

Porlani készülő romok

Rendre-rendre mindenki elhagy,
rendre-rendre mindenkit elhagyok,
mint sivatagban csonka oszlopot,
úgy néznek rám a víg kirándulók.

S ha lehet, még letörnek valamit
belőlem, vagy felkarcolják nevük
homlokomra: "Én, én is jártam itt!" —
s ott hagyják a nyomukat mindenütt.

S én csak porlok, porladozom tovább,
amíg-amíg többé sohse vagyok,
s aztán többé senki-senki se lát,

elnyel az időtlen idő-homok.
Fölöttem csend, alattam csend, s odább
a porlani készülő új romok.

2001. nov.

ban közel volt Ön is az én munkámhoz és az is Önhöz. A József harmadik részének végén ugyanis egy varázs jeleneten dolgozom, amihez fesztelenül felhasználom az Ön magyarázatait a Sophron féle asszony mimoszhoz."

1937-ben: "Most csak azt lesem, melyik kritikusom lesz az első, aki észreveszi, honnan vettem a József harmadik kötetében a Szukáról szóló fejezetet."

1941-ben immár Kaliforniából válaszul Kerényi Bevezetés a mitológia lényegébe című tanulmányára: "Kedves Professzor Úr, mégiscsak meg kell tudnia, hogy Az isteni lány szerencsésen rámtalált, és hogy ez a rendkívül érdekes könyv bőséges és élvezetes ta-

>>>>> folytatás a 3. oldalon

- Temesi Ferenc novellái
- Bogdán László:
Ki(e)s erdélyi hiánylexikon
- Fodor Sándor:
Sündisznóállás II.
- Vári Csaba László Noémiről
- SERÉNY MÚMIA

OLVASÓINK
FIGYELMÉBE!

A postai lapterjesztő nyilvántartásában a HELIKON katalógus-száma 3012
Folyóiratunkra a szerkesztőségben is elő lehet fizetni 10 és 14 óra között
Kolozsvári előfizetőinknek díjtalanul kézbesítjük a HELIKON-t

16

VÁRI CSABA

Könnyű súly, álmokban mérve

László Noémi költészetéről

Homokba rótt kusza ábrák. Napút. Holdtánc.
Ösvények vékony szálai. Valaki hosszan fi-
gyel. Áló színek csukott tenyérben. Álom
jár. Víztócsák tükrén a lét törekény, tétó-
va rajzolatai.

Elképzelek valakit: vékony, mint az ujjam, és ahogy kinyújtja karját egy ág felé, még vékonyabbnak látszik, már szinte átlát-szó, és könnyedén átlibben Valahova. Ujjbe-gyén holddal.

Dsida jut eszembe róla vagy Ana Blandiana. Nem feltétlen és nem mindenképp; csak úgy. A könnyedség végett. Ahogy elidőz kicsit valami fölött: "elszáll a nap s a bennelévőök súlya leüledni gyűl a levegőben".

Mintha egy kisgyereket ("egy vézna sapadt kisfiút?") látnék, aki talált Valamit — követ, őzszarvat, könyvtekercset? — Valahol elrejtve, s többé nem tud szabadulni tőle. Folyton megszökik otthonról, visszajár érte, nézegeti, megnevezni próbálja, fényesül és fogy vele a titok bűvöletében. Vagy csak éppen egy titkos ösvényre lett, valami lábnyomra, amelyen jó átjárni Valahová. Fények, ágak, színek lehetete közé, ahol — mintha visszaénekelhető lenne néhány korai sora —:

"Lenge lányok tánca nő, füvek fuvoláznak,

egyre izznak lebbenő fátylai a táncnak."

László Noémi *Nonó* című kötete 1995-ben jelent meg az Előretolt Helyőrség Könyvek sorozatban (Erdélyi Híradó), de igencsak ki-
lóg abból a sorból mind tematikailag, mind
nyelvileg. Innen idéztem a fenti, "elsőkötetes
korából" való sorokat. Már ekkor összeté-
veszthetetlen sajátjának mondhatja azt a szó-
fűzést, ami úgy mutat fel Valamit, mintha
rejtene, úgy, hogy "a látomások felragyogja-
nak". Már ekkor "elkottyintja", hogy tud Va-
lamit — szinte felelőtlenül gyermekien —
"megverselni" a lebegnitudást, a szavakat-
dolgozat-lebegtetni-készséget. Ekkor még
csak sejt a álomk természetrajzát, de már
úgy ír, mint aki bizonyos benne: nyomukba
szerződte, beavattott:

"Hajnali pusztá rejté utam,
tanulok szavakat, nyelvet felejték,
amit az elmúlt világból sejték
süllyed az álom kútjaiban,
süllyed az álom emberi föltnak
lenni a lenti táj kapuján.
Mint akik holtak őrei voltak,
járók a mások sorsotánál."

— írja a *Beavatás* ciklusban. (A kötet szövegeinek/verseinek nem ad külön címetek, a legtöbbjük mégis önálló életre kel, éppen egymásmellettségük folytán.)

László Noémi folyton úton van. Leheletfinom, véletlen, pókfonal-vékony utakon. Fényérzékenységre készen.

A Nonóban mintha egy kissé lehunyott szemmel járt-kelt volna, még csak az út, a suhanás szédületét írja, a képek még kavarnak, mintha nem hinné, amit látott, még (vissza)keresi, még visszazakérdez rá:

"Ki az ki éjben, félúton
a volt s a van között
a hallgatás vesszőiből
kosarat kötözött?
Ködben a lépte merre visz,

gerince mit cipel,
az éji árnyék lombjain
tűnődve mit figyel?
Kallódó hangok kórusa
mit árul el neki,
a szó mögötti erjedést
mióta ismeri?
(Az illat, mely nyomába leng
oly könnyű s oly nehéz:
a mondhatatlant hirdeti,
feloldoz s megigéz)"

Mintha ezek a versek íratnák, írják tovább magukat az *Az ébredés előterében* című kötetben (Mentor, 1996).

Ez az a kötet, amire talán azt mondhatnánk: a kortárs poézis "álmoskönyve". Itt már többet, szinte mindent megfigyelt, próbált pontosan "leírni" abból, amit látott "időnkénti kóborlásai" során.

A jelentésárványatokhoz hozzáolvasható egy, egyetlenegy félelmetes-linge kép: az "innenső és túlsó oldal", és e kettőt összekötő "vékony szál, ami kapcsol":

"imbolyogna: leng a táj is
ég fölött és ég alatt
villanásnyi részbe rándul
felnyalából rajta átvisz
átemel majd visszahullat
vftztükörre visszaejt
összetonja keskeny ajkát
s mint a füstöt elfelejt"
(Füst)

Ezek a finom rezonanciájú szövegek szinte anyagtalanra "szerveződnek". Képlékenyséjük folytán — s az elburjánzó képzelet hatalmában — úgy lépnek működésbe, mintha felcserélnék a szerepeket: már nem tudni pontosan, ki jár át innen oda és vissza, a beavató (szerző?), vagy Valaki más, aki őt is beavatja; már ők képezik azt a határt, ami a két világot elválasztja, pontosabban összeköti. Mintha Veronika kendője lebbenne fel a szavak finom szövétérő — áttetszővé lesznek a dolgok a feleződő fényében:

"Csak azt tudod: a hang hová
hajolt a víz honnan szakadt
függőleges kövek között
a méretek hol alszanak
vonal vonalba hol talál
a pengeárnyék merre jár".
(Pontosság)

László Noémi költészete: készen-lét-költészet.

Adott a lét, amit be kell lakni, ki kell tölteni házait, kikeresni a folytatható részeket, meg kell rajzolni/álmódni, hogy megtörténjen, s bármely pillanatban készen kell lenni — átadni és itthagyni.

A megsejtett titok metaforává lesz a betűvetőben:

"azóta csak fehér virág fehérebb
csak ujj derek halánték vékonyabb
a csend alatt átlátszó hangszerek zenélnék
s hajlékonyak".

Talán a legnehezebb megérteni, hogy vannak dolgok, amiket nem kell megérteni. "Korareggeli teliholdnál/ ne magyarázd az álmodat!" — szól az intés egy korai versben. Ez a két sor lehetne László Noémi első két kötetének poétikai önrreflexiója, a "kimond-

hatalatlan jól van, ami van" -féle poézis filozófiatlansága. Beleérzésünkre, súlytalanságunkra van inkább szüksége. Másképpen olvastatja magát, más szabályok szerint működik; más-honnan fordul felénk, máshová ér kezik és más-hol felejt(kezik). A nehézkedés törvényei eleve érthetetlenné tehetik az ilyesfajta sorokat:

"fölem hajol a hang az íz a szag
meleg van itt és minden olyan messze
esik a világ földi teste
érinthetetlen".

Van itt valami tetten érhető oldódás (oldottság?): a költészetben való ott-hon-lét képzelete és a nyelvben metaforaként leképeződő (hely)keresés közös természete.

Ritka az olyan költészet, amelyik szinte magamagát írja-íratja tovább, ritka az olyan költő, aki előző kötete verseire játszik rá, azok sorait bontja tovább. Így, mint általában a rájátszásoknál, a folyamatos változások és analógiák többféle közelítésű kapcsolatrendszere, a motívumok értelmezhetősége tágul.

Míg a korábbi versek töredékesek, enigmatikusok voltak, addig a második kötet versei pontszerűbbek, de ugyanakkor színesebbek, árnyaltabbak, tágabb jelentéstartalommal telítettek:

"bánom már, hogy előző életemben elvesztettem az áldó, hívős ígéket."

"Tán túl sokáig voltam közelebben,
amikor szám, szemem, szívem hiányzott,
megalázkodni túl keveset látott,
hogy minden útra magával vigyen."

"mint kik a holtak őrei voltak
járok a mások sorsvonalán"

"a szellem őspeccsétje függ azon,
ki meztelen magány jegyében áll
a lét határán: nem uralja már
sem az idő, se vágy, se fájdalom."

"ajtáját lassan csukta ráni
az ősz, a víz, a föld."

"a csillagábra útjain
nincs érthető nevem.
lefoszlik rólam mind a négy megélhető elem."
(Nonó)

"élni kimódolt varázsigé nélkül"

"bár csak illat volt a teste
suhanását máig hallom
máig fénylik álmos arcom
ahol ujjá érintette"

[illegible]

A black and white sketch of a traditional Chinese building, likely a residence or a small temple. The building features a prominent tiled roof with a curved eave. The walls are textured with cross-hatching, suggesting a rough or stone surface. There are several windows and doorways, some of which are partially obscured by shadows. In the foreground, there is a small, dark, rectangular structure, possibly a gate or a small shrine. The overall style is a loose, expressive line drawing with cross-hatching for shading. The signature 'WANG HUI' and the year '1991' are visible in the bottom right corner.

BOGDÁN LÁSZLÓ

Ki(e)s erdélyi hiánylexikon

"Ez egy intenzív kísérlet arra, hogy megértsék egy országot, amelyik éppúgy elvesztette az emlékezetét, mint az esztét."

Laurie Anderson

AZ ELTÉVEDT LOVAS

Időnként még végigkocog a változó, lepusztult tájon. Hol vannak immár a mélyben aluvó faluk? Kiskapuson korom hull az égből, Tordán cementpor, Bányán ciánnal fertőzötték a vizek, s havazni is csak néha havazik, hogy a pillanatnyilag még fehér, majd azonnal szürkülni kezdő hó eltakarja a mozdíthatatlan szeméttelpeket. Döglődő gyárak füstje rajzol kérdőjeleket az égre.

Hol van immár a tündérváros?

Az ötvenes-hatvanas-hetvenes évek düledező betonkártyaváraitól — mállik a fal, repedezik, pusztul, romlik minden — alkonyatkor, amikor a báránysok elvéreznek, néha, hagyományos, kétezer esztendőszerszámára — bunkó a bunkójára — támaszkodva előmerészkedik az új ember és hosszan néz az eltévedt lovas után.

Már nem látja, még nem hallja, de valamit érzékel.

Amíg fejbe nem verik, vagy ő nem ver fejbe másokat.

A szemétdomb marad.

Ha be van havazva, még elviselhető.

De minden hó elolvad egyszer, s akkor nem marad csak az

ÁLOM

A Sugás asztalánál ülök, Darkó Zsiga atyai barátom (aki a mennyei kávéház törzsasztalától csepűtelefonon leszól, hogy már várunk, jöhetsz, mondhatod amit és amennyit csak akarsz, senkit nem zavar, sőt, idő van!) — felemeli a poharát. Kévélyen és hideg-szigorúan csillan meg a vodka. S számonkérően is. Egy pillanatig csend lesz. Mindenki ránéz. (Mindenki itt van, kivéve azokat, akik nem lehetnek itt.)...

Vári most érkeznek, gyalog jön, Bereckből, megáll az ajtókeretben. Czegő épp azt kezd el, hogy *sirass édesanyám*, a hirtelen beálló csend megzavarja, elhallgat.

Ülünk a csendben, a füstben és a fényben.

Bizonytalan megint minden.

Lehet, hogy ez hiányzik legjobban — azokon kívül, akik itt lehetnének, vagy akik már nem —; a bizonytalanság?

De hát ez álom. Ne keress benne logikát.

Isznak-e még eperpálinkát? — kérdezi körülbelül Zsiga bácsi —, isznak-e még valahol eperpálinkát az urak?

BIZONYTALANSÁG

Ötvennégy éves múltam. Amitóta végig tudom gondolni nagyjából racionálisan az életem és a lehetőségeim — óvodás koromtól

kezdve, amikor az volt a nagy kérdés, hogyan tehetem rá a kezem a százas kockára etc. — bizonytalan-ságban éltem... Minden bizonytalan volt körülöttem és bennem. Még az időjárás-előrejelzéseknek sem hittem, nemhogy...

Lehet, hogy igazán ez hiányzik, ma?

Egyvalamiben ugyanis egyre biztosabb kezdek lenni. Erről, ami közeledik, itt van, néha már úgy érzem, egészen közel — nem beszélek.

Talán ezért is van ez így, mert már nincsen olyan

CÉL

amiért érdemes lenne tovább forszírozni. Huszonöt esztendeje írtam egy regényt, arról volt szó benne, hogy városom Bodok nevezetű toronyszállója alatt — privatizációjáról lehetne megírni a nagy romániai, ezen belül transzilván umbuldák hőstörténetét — kincs van. Ezt a kincset — hajdanában — danában *Borsos Tamás* vásárhelyi bíró ásta el, a szálló mai helyén, ami akkor lápos mezőnek volt leginkább nevezhető. A csúszópénz — a baksis — egy része volt ez, amit fejedelme megbízásából a fényes portára kellett volna elvigyen, ke-negetni az imaginárius kerekeket, de ő úgy gondolta, már szorult nyaka körül a hurok — titkos szombatos lévén —, hogy a kincs egy részét mégiscsak elássa, s ha majd szerencsésen megtér, kiássa, s hitestársai, a többi üldözött javára fordítja. Talán megbocsátja neki az Isten.

Erre nem került sor. Ellobbantak az évszázadok, egyik boldogabb év követte a másikat, most pedig, amikor végre kiáshatnánk, fölötte van egy tízemeletes ízléstelen toronyépület.

"Szóljunk terveket" — állított meg jó néhány esztendeje egy olvasóm. "Miféle terveket?" — hőköltem meg, egyfelől mert csak elképzelt olvasóimat szerettem, azokat, akik meg is érinthetnek, miközben érzékelhetem — hajaj, az ott a legjobb értékmérő — az elfogyasztott ital mennyiség leírhatatlan illatát, nem annyira. "Hát ki kellene ásni a kincset" — így az olvasó. "Intézzé el — vontam vállat —, vegye meg hitelbe a szállót, bontassa el, kiáshatja így a kincset, s kifizetve az adósságait, még mindig tetemes summával maradhat." "De ha még se lenne kincs?" — bizonytalanodik el.

Igen, lehet, mégiscsak ez a bizonytalanság, ami a leginkább hiányzik, a törzsasztal mellett. (Vagy mellől?)

Segíthetnek persze még a

CSELEK

fogjuk fel az egészet úgy, mint kaleidoszkópot. Egy mozdulat elég már ahhoz, hogy minden megváltozzon.

Rázni nem is kell.

Olyan ez, mint a kelet-közép-európai történet. Állandóan változik minden, mégis alapvetően minden ugyanaz, s időnként egyre tébolyítóbban hangzik a sorsverklí fülsértő zenéje.

S a cselek már foci pályán se mindég jönnek be. Brutálisan vág-hatják fel az embert.

Aki hasra esve is tapasztalhatja, hogy a

DÁRIDÓ

folyik tovább. Nincsen szünet, a dokumentumok sokasága sem segít, sőt eleve aláhúzza a bizonytalan motívumokat, részleteket. Ha ez regény, akkor most tévedünk el benne, valahol a kétszázhuszonegyedik oldal tájékán, ahol a hőst, miközben szeretőjéhez lopódzik a dűlőúton, rablók támadják meg, s az egyiknek a kezében, a holdfényben, gonoszul villan meg az a görbe kés, amelyről egy időben annyit álmodtam.

Eltévedhetünk. A dáridó tart. A zenekar tust húz, és a falnak, a tükröknek nekivágódnak a poharak. "Nem, nem, nem, nem, nem, nem, nem megyünk mi innen el!" — kornyikál valaki a füstös sarokból. Az események, ha vannak, de hát ez regény, kell legyenek

ESEMÉNYEK

egyre inkább elbizonytalaníthatnak. Elér-e a hős a szeretőjéhez a dűlőúton, vagy mellbe szúrja támadója a megálmódott görbe kés-sel? Ha elér, egyedül találja-e imádottját vagy in flagranti találja valakivel. Vagy esetleg nem is lesz otthon, ezért visszafordul és a dáridóba invitálja támadóit. Körülöttek — körülöttünk — zajlik az élet, választások kezdődnek, mesék érnek véget. Valaki a sarokból megkérdezi, kissé rekedten, kissé lököten:

"— És mit tud felhozni a ment-ségire, János bácsi?"

— A löcsöt a szekérből, instálom! — válaszol a kérdező, és a másik sarokból jól hallatszik

GOGOL

eszelsz röhögése. Vagy mégis az ördög röhög a sötét sarokból?

Ha mégis Gogol, akkor jól van. Ő az itteni szótárírók egyik fontos ősmintája, akinek bizonyos történeteiben minden káprázat, semmi megfogható nincsen, csak a szent és sérthetetlen Hivatal nyomasztó jelenléte érződik, még a végeérhetetlen dáridózás alatt is. Kinevet-hetjük és kinevethetjük a Gonosz-t, ámde mindebbe bele is örülhetünk, nem bírva elviselni, hogy a nemlétező Gonosz is nevet. Baljós vihogása ki(e)s erdélyi hiánylexikonunk kiiktathatatlan, állandó háttérzeneje lesz, s ha ez mégis regény, akkor a dűlőútról nem egykori támadóihoz tér vissza a hős, hanem a szavakhoz, a hívószavakra rímelő anekdotákhoz, történet-szi-

lánkokhoz, mert a helynek, ahol vagyunk, igen-igen bizonytalan a léte, történelmében és történeteiben is minden álom, hazugság, káprázat és csalás.

GYALÁZAT

magától értetődően így is érheti a hőst. Másodszor is rátámadhat-nak a rablók, mondjuk, s ezúttal nem kerülheti el a görbe késsel való utolsó találkozást. De az is lehet, észreveszi a holdfényben feléje *settenkedő* árnyakat, vagy a kés vagy valamelyik rabló szeme is megvilanthat egy pillanatra, deez — ennyi — éppen elég. Ha egyebet nem itt az ember — még ha hős is, vagy csak akkor igazán, megtanulja, hogyan lehet elkerülni az éppen esedékes gyalázatot. Hogyan lehet túlélőnek lenni ebben a pusztaság és kopár történetben?

HASONLÓSÁGOK

persze mindég vannak. Az írók másik ősmintája, *Borges* egy helyen idézi *Mallarmét*, aki szerint: "a világon minden azért történik, hogy végül egy könyvben majd megírás-ra kerüljön."

Ugyancsak a vak argentin lát-nok álmodik egy bábeli könyvtárról, amelyben csak katalógusok segítségével lehet eligazodni. A számtalan katalógus közt pedig a katalógusok katalógusa tájékoz-tathat. *Az éberek világa egy és közös* — mondja körülbelül Héraikleitosz az idők elején — *az álomvilága minden-kinek egyéni*. Egy népszerű kazár tollnok álomvadászokról érteke-zik, akik a történelmi fejlődés egy bizonyos pontján tűnnek fel, és be-hatolnak egy másik ember álmaiba. Tanulságos a magyarázat is: "Bizo-nyára megfigyelted, hogy az em-ber, mielőtt elaludna, az ébrenlét és az álom kettős hatalmában a Föld vonzerejével igyekszik összhangba kerülni. Gondolatai ilyenkor kiszabadulnak a Föld vonzásából, egye-nes arányban azzal az erővel, a-melynek révén a Föld vonzereje fo-kozottabb mértékben hat a testére. Abban a pillanatban a gondolatok és a világ közötti gát porózussá lesz, amely úgy engedi át a gondo-latokat, miként a hármastosta. Eb-ben a röpke pillanatban, amikor a hideg a legkönynyebben hatol be az emberi testbe, a gondolatai kirajza-nak belőle, és különösebb erőfeszí-tés nélkül olvashatókká válnak. Azok, akik figyelik az álomba me-rülőt, gyakorlat nélkül is megfejt-hetik, amit abban a pillanatban gondol, és azt is, hogy kire vonat-koznak ezek a gondolatok." Még szerencse, hogy Orwell gondolat-rendőrei nem voltak egyúttal pavi-ci álomvadászok is, de abban a kísérteties körforgásban, amiben élünk — egyelőre ennyit az auten-tikus létezésről, mifelénk egy autó-pálya autentikus vonalvezetése is nehezen valószínűsíthető meg, nemhogy az emberi sorsoké — mindez dé-monikus jóslatként is fölfogható, hiszen *Borges* valahol le is írja, amit elképzelünk, bármikor meg is tör-ténhet.

Hol a határ?

A határt, számomra legalábbis, régóta az

IDÉZETEK

jelentik. Életünket jelölt és csalafinta módon jelöletlen idézetek és parafrázisok hálózák be. S hol vannak ama régi pártgyűlések, ahol az ülést vezető elvtárs rámennydörög-hetett a hősre, aki épp azon töprengt, hogy hogy is van ama vers, hogy most lopja életét Kanizsa, Rozgonyi? hogy nosza gyakoroljon önkritikát, miért is tévelyedett el, ha eltévelyedett?! Mindez, természetesen a

JÁTÉK

szerves része, s már József Attila is az irányú kérelmét fogalmazza meg, hogy: *játszani is enged...*

A hős nem megy vissza, a vége-érhetetlen dáridó már zavarja, ellenben szeretőjét sem találja otthon, sikerrel kerüli el a dűlőúton görbe késsel rá várakozó rablókat, és megérkezik váratlanul a világhálóra.

Egy virtuális világba kerül. És nem jut eszébe egykori szerkesztő-jének világító verse, amelyben valami olyasmi fogalmazódik meg, hogy *már mindenütt előre van...*

Hagyjuk ott egyelőre, ebben a virtuális világban. Ahol képzeleget kedvére, elmosódik minden határ, s ráesik, mint ránk tizenkét esztendeje, a nagy francia forradalom kettőszáz esztendőes évfordulóján, mint nagy darab kő, a bizonyítatlanság (amit akkor eléggé el nem ítélték "komor" optimizmussal *szabadságnak* képzeltünk)

Így végzed majd te is, hallatsz fel egy másik vers baljós sora.

KOSZTOLÁNYI

szava is felhallszik, miszerint az égben bál van, de a világháló virtuális világában elég nehéz a mennybéli bálokról képzelegni, vagy a sátán báljáról, ahol az inasok emberfejeket szervíroznak tálcan...

A hős magára marad egy mezőn, ha visszament az időben, akkor valahol itten, a kátyús posványban, a zombékok között, a dugványosban kellene legyen elásva Borsos Tamás kincse, s ha igaz, felette kék lidércfény világol.

De a hős körül hirtelen sötétedik el minden. A virtuális tér nem szűnik ugyan meg, de áttekinthetetlené válik, mert elveszik az áramot...

A hely, ahol vagyunk, márcsak ilyen!

Ilyenkor szeretnénk

LEPKE

lenni. Vagy legalább egy asztalnál, gyertyafénynél írni a lepkéről. Van egy történet, bizonytalanul gomolyog, a lényege az, hogy egy ember, mielőtt meghalna, elengedi szobájában — miután gondosan bezárta ajtót és ablakot — a lepkéket, s körülbelül ötszáz különféle színű és nem elhanyagolható módon fehér pillangó röpköd körülötte.

Rászállnak a Lyukkártyára is. Szép kép, nem? Lepkék a lyukkártyán.

Tájékozódni meglehetősen nehéz.

Sötét van.

Ilyenkor segíthetnek a

NEVEK

hogyan is írta szegény Bálint Tibor, nemrég temették el, de azért itten van ő is, hol lenne? "Attól félek, hogy ijedtünkben elfelejtjük a nevünket! — szuszogta a férfi, mintha menekülés közben saját mellén taposna. — Szólongassuk hát egymást, nehogy baj érjen! Kiáltozzunk!

— Ádám, Ádám, Ádám, Ádám!

— Éva, Éva, Éva, Éva..."

S ebben a bábeli hangzavarban éri azután a hőst a csalódás.

NYÁRI NAPOKON

gyakori a délibáb. Ehhez persze sík terület kell, ahol *ég a napmelegtől a kopár szik sarja.*

Itten viszont hegyek vannak.

Itten már csak az

ORNAMENTIKA

segíthet, ami már önmagában is azt példázza, hogy *hogyan* születhet kis formákból — név, anekdota, történelmi ténymorzsa, szónagy ívű, korszakokat átfogó, korszakokon átívelő történet. A rész és az egész sokat vitatott problémájáról van szó, az egyetlen és oszthatatlan EGÉSZ együttállása érdekében.

A hős, lekerülve a világhálóról, elmenekülve a virtuális valóságból, újra a dűlőúton bódorog, s hallja, amint a székely gyermek azt kérdezi apjától, hogy "idesapám mér esik az én kényerem mindig a vajas felire?"

"Met megkened" — válaszolja a bölcs atya.

A hős pedig — aki írja is önmagát — töprenghet azon, hogy vajon itt és most még van-e szerepe az

ÖNCENZÚRA

elnevezésű nagy népi játéknak, a régebbi és újabb kelet-európai auktorok az idők során bámulatosan kifejlődő közös tulajdonságának. Ők a valóság minél teljesebb és tökéletesebb ábrázolásáért vívott szakadatlan művészi harcukban — miközben gyűléseken vádolták meg és cellamagányukban jelentgették fel egymást — gyakran alkalmaztak öncenzúrát. Azaz alkalmazkodtak, noha arról fecse-részték, hogy *szolgálni* szeretnének és nem *kiszolgálni*.

Abban, hogy e sokat szenvedett térség irodalmi műveinek olvasója úgy érzi, hogy léte nem egyéb, mint káprázat, az öncenzúrának is jelentékeny része van.

PILINSZKY

ha erre jár, kissé aluszékonyan, félrehajtott fejfel szemlélődik, s aztán kissé énekelve kezdi motyogni versét:

"Alvó szeged a jéghideg homokban.

Plakátmagányban ázó éjjelek. Égve hagyta a folyosón a vilányt.

Ma ontják véretem."

Ő nem hagyta égve, nem is volt villany, már régebben elvették, védekezik a hős, ha megint rátalálnak

az üldözői, és ha még mindég a

REGÉNY-

ben vagyunk. De hát hol is lehetnének másutt?! Szél kel, össze-vissza lapozgatja a regény lapjait, a százhetvenhatodik oldalon a hős egy repülőn ül — nem világos, ez az epizód a dűlőúton való koválygása előtt van-e, vagy utána —, mellette egy orosz vodkát kér a bájos stewardestól, egy amerikai pedig viszkít. A bánatos arab nem kér italt, ő, jelenti ki, hamarosan vezetőni fog...

De hát így nem lehet vége.

A szél ismét lapoz: egy mezőn áll a hős, körülötte ördögszekerek görögnek, s a nem is oly távoli dűlőt porát kavargatja a nyughatatlan szél. Seba, mindjárt esni fog, és sár lesz belőle, ebben a sárban fog caplatni a hős, ki tudja merre?

Itt már nem segít a

SZÓ

noha tudvalevő, hogy veszélyes fegyver. Sőt elhomályosul a

TÜKÖR

is. Így azután tükör által homályosan látunk.

És ezért is menekülünk meg, mert arcunkra valaki — miután elszunnyadtunk végre megtalált szeretőnk ágyában, vagy a dűlőúton egy bokor alatt — jeleket rajzolt, melyeket ha meglátnánk a tükörben, s elolvashatnánk, megfelfethetnénk, menten szörnyethalnánk.

De mi megyünk tovább. Rendületlenül.

A 333-ik oldalon valaki mellettünk esik bele egy kanálisba. Nem mondhatjuk, hogy nincsenek baljós jelek, még hallani a furcsa muzsikaszót, hallani a

TYÚKOK

kárálását is, hamarosan martalócok gyűjtik fel a falut, s ha még mindég végre megtalált szeretőnk ágyában álmodunk, halálnak halálával halunk meg, akkor még jobb előre vagy hátra menekülni — már mindenhol amúgy is *előre van!* — a hétszázadik oldalon egy napsütötte téren egy szökőkút vízsugarainak valcerezésében is gyönyörködhetünk, amíg fel nem robban a téren egy autóbá rejtett pokolgép.

El innen, el!

Gondoljunk viszont arra, hogyha egy pillanatig is biztonságban lennénk, azonnal rántörhetne az

UNALOM

ami viszont sem a dűlőúton, sem a repülőn, sem a téren, sem szeretőnk nagy franciaágyában nem fenyeget. Hogy a virtuális valóságról most ne is beszéljünk.

S ha úgy érezzük magunkat időnként, mint egy

ŰZÖTT VAD

lényegében igazunk van. Ez kell nekünk. Bódorognánk egy realista történetben. Akkor viszont esetleg pártgyűlésen ítélezhetnének felettünk, vagy katonák vezetnének bekötött szemmel egy vesztőhelyre, ha nők lennénk, megégethetnének mint boszorkányt.

VÉGE

persze, hogy nem lenne akkor sem semminek. Van lélek-vándorlás, bagolyként vagy vándorköszörűsként élhetnénk tovább a szántóvető századokban. Nem,

ZOKSZÓ

azután igazán nem illethet bennünket. Igaz, azokat sem, akik éjt nappá téve, ezernyi veszéllyel dacolva ugyancsak a virtuális valóságban bolyonganak a világhálón, vagy egy repülőn ülnek, egy napsütötte téren állnak...

A bomba nem robbant fel, de már hallani a ketyegést, a *vissza-számlálás* már megkezdődött,

ZSIBONGÁS

hallatszik, valami lehalkított zsvaj — a dáridó? — hangfoszlányai érnek el bennünket. Lehet, hogy az arab most foglalja el a halott pilóta helyét a repülőn, lehet, hogy a gyanútlan diplomata most ül be kocsijába s fordítja el gondtalanul a slusszkulcsot. Lehet, hogy a környék egy templomában éneklük a hálaadó zsoltárt hősünk ősei, lehet, hogy a történettel együtt sülyedünk a Duna fenekére, fölöttünk ezentúl már a Duna morajlik, ez a népeket és kultúrákat összekötő és elválasztó anyafolyó. Aztán minden elhomályosul, és a tükörben megjelenik a rejtélyes

X,

ez a különös keleteurópai bohóc, pukedlizik, vigyorog, magasba hajtja álarcat, alatta újabb maszk, álarc álarcot takar, lehet, hogy nincsen is arca? Megütödni sincsen időnk, mert a porondra lép társa,

Y,

a másik bohóc. Vörös orra mu-rokra emlékeztet. (Nektek sárgarépa.) ... De mi ez, könyörgünk?! Bohócaink sírnak? Könnyecseppet könnyecsepp követ, ni, hát ezek olvadnak!... Hát hogyne olvadnának, ha egyszer hóból vannak, hóemberek, hóemberbohócok. Hóbohócok, s itt meleg van.

Hamarosan két tócsa árválkodik a porondon, zavartan nézhetünk szembe bennük önmagunkkal, s töprenghetünk tovább azon jó dolgunkban (mert mi is lehetnénk hóbohócok, és a sors baljós összejátszása folytán indulhatnánk épp olvadásnak), hogy végeredményben *mi is hiányzik nekünk?*...

A válasz velünk sülyed a Duna fenekére...

'Mindkét országra gondolok, nyelvem hazájára éppen úgy, mintarra, amelyikben (jelenleg még?) élek...

TEMESI FERENC

Gabo meg a halál

"A halálomról szóló hírek nagymértékben túlzóak."

Mark Twain

"Olyan, hogy rossz hírverés, nincsen, kivéve az ember saját halálhírét."

Brendan F. Behan

Nincs itt mese: a jó író, az a halott író. (Mint az indián.) Nem írja tovább a műveit, nem írja át őket, végre bele lehet tenni abba a skatulyába, amelyből többé ki nem mászik. Nem mozdul el, ahogy Ilia Mihály, mentő mentorom jegyezte meg találon.

Mindnyájan kölcsönbe kaptuk az időt, de nem mindegy, mit kezdünk vele. Vanak, akik a betegségükről írnak könyvet, de például Gabriel José García Márquez, akit a pizzafutároktól az államelnökökig mindenki "Gabo"-nak szólít, az életről. Mindenből, akivel találkozott, regény lett. Vagyis egy "novela", amely egyaránt jelenthet a spanyolban regényt, elbeszélést, regét, vagy hazugságot, költött hírt.

Ilyesféle költött hírtől szólt a múlt vasárnapi The Observerben valaki, aki érthetetlen módon most kezdett foglalkozni a tavaly július 18-án internetet látott emaillel (villámpostával), amely a "La marioneta" (A bábu) címet viselte, Gabo aláírásával és szó szerint így hangzik:

"Ha egy sürgető Isten el nem felejtene, hogy bábu vagyok, és megajándékozna egy darab élettel, valószínűleg nem mondanám el mindazt, amit gondolok, de meggondolnék mindent, amit szólok. A dolgokat nem értékük szerint nézném, hanem aszerint, hogy mit jelentenek. Kevesebbet aludnék, többet álmodnék; fölfognám, hogy minden perccel, amelyben lehunyjuk a szemünket, hatvan másodpercet veszítünk a fényből.

Sétálnék, mikor mások tétováznának, fölébrednék, mikor mások aludnának. Hallgatnék, mikor mások beszélnek, és örülni tudnék egy jó csokoládéfagynak! Ha Isten egy darabka életet adna nekem, egyszerűen öltöznék, arccal a napsütésbe vetném magam; lemeztelenítve nem csak a testem, de a lelkem is. Istenem, ha szívem lenne, a gyűlölségemet jégre írnám, és várnék az előbukkanó napra. A csillagokon túl egy Van Gogh-i álommal festnék meg egy Benedetti-költeményt, és Serrat egyik dala lenne a holdnak adott szerenád. Könnyeimmel öntözném a rózsákat, érezném a töviseikben lévő fájdalmat és a szirmaik adta vörös csókokat...

Istenem, ha lenne egy darabnyi életem... Nem engedném, hogy egyetlen nap is elteljék anélkül, hogy megmondjam az embereknek, hogy szeretem őket. Minden egyes nőt és minden egyes férfit meggyőznék arról, hogy ők számomra a legkedvesebbek, és szeretetben élnek a szeretettel. Megmutatnám az embereknek, mennyire nincs igazuk, ha azt hiszik, hogy nem szerethetnek többé, mi-

dőn már öregek, nem tudván, hogy akkor öregszenek meg, ha nem szeretnek többé! Egy gyermeknek szárnyakat adok, de megtanítom neki, hogyan repüljön a sajátjával. Megtanítanám az öregeknek, hogy a halál nem a korral jár, hanem a felejtéssel. Annyi mindent tanultam tőletek, emberek...

Megtanultam, hogy minden ember a hegytetőn akar élni, anélkül, hogy tudna róla: az igazi boldogság a mértékben van. Megtanultam, hogy ha egy újszülött először szorítja pici öklét az apja ujjához, örökre magához láncolta őt. Megtanultam, hogy egy embernek csak akkor van joga lenézni egy másikat, ha talpra akarja őt állítani. Annyi sokat tanultam tőletek, de az igazság az, hogy nem sokra megyek velük, mert mire ebbe az utazotásukba teszem mind, sajnos már haldoklom."

Gabriel García Márquez

Ez hazugság, az első sortól az utolsóig. Hazug a stílusa. Ez megtévesztés, kacska. Nem először történik valami hasonló Gabóval. 1999 júniusában egy hétig kórházban kezelték, aztán bogotai lakásán rejtőzött (neki, aki a világ legnyomorúságosabb faviskójában született Aracatacában, hat-hét állandó lakhelye van a földkerekségen). Azt mondták, kimerültséggel, idegösszeroppanással kezelték. Olyan pletyka is volt, hogy leukémiával. Nyolc évvel ezelőtt valóban rákos daganatot távolítottak el a tüdejéből. (A Száz év magány megírásakor — melyet, mint minden igazi nagyregényt, írja az első mondatától az utolsóig a nyomdászának gépbe mondhatott volna — napi hat doboz cigi volt az adagja. De nem ezért kellett még a felesége hajszárítóját is eladni, s nem ezért volt, hogy csak annyi bélyegre volt pénze, hogy a regény első felét postázza először.) A szóbeszéd ekkor kapott lábra, és július 9-én valaki, aki hírügynökségnek adta ki magát az interneten, már el is terjesztette, hogy Gabo Mexikó Cityben meghalt az előző este.

Valójában a bajok tavalyelőtt tavasszal kezdődtek, Gabo iszonyúan legyöngült. Végül is nyirokrákot állapítottak meg nála, de megfelelő kezelés hatására kezdte jobban érezni magát. A nagyobbik fiához költözött, aki filmrendező Los Angelesben. (Tán mert ebben a városban nincs lakása. De gonoszság ilyet mondani olyasvalakire, aki kuplerájban és királyoknak épített házakban egyaránt lakott.) Azóta az emlírtainak második kötetén dolgozik, meg vagy három "novela"-n. A szóbeszéd szerint.

Az életben nem az számít, ami történik az emberrel, hanem az, hogy mire emlékszünk, és hogyan emlékszünk rá, idézte Gabót a The Observer cikkírója. Vagyis nem az a lényeg, hogy mi történik velünk, hanem mit teszünk azzal, ami velünk történt. Új "novela"-jának címe: Megéltem, hogy elmondhassam.

Hát valahogy így. Megélte, hogy Castro, Mitterand, Kissinger és Clinton egyaránt a barátjának mondhatta. Ruszikkal is barátkozott, még nálunk is járt. Gabo gyerekesen

vonzódik a hatalomhoz. Ez a hetvenhárom éves ember, akit a nagymamája tanított meg mesélni (faarccal mondta el a legfantasztikusabb, leglátomásosabb, leg hátborzongatóbb mítoszokat), akit Kafka, Hemingway, Joyce, Woolf, de leginkább Faulkner és Szofoklész példája ragadott el, és az első volt azok között, akit a történetelen posztírók "felkapott nemzedéknek" neveztek el (a perui Vargas Llosa, az argentin Cortázar, mexikói Fuentes és mások), nagyon nagy író. Tán a legnagyobb a ma élők közül. Ha van ilyen. Kolumbiában nem élhetett tovább, mert ott golyóálló üvegű, bombabiztos alvázú kocsiban kellett furikáznia, hat testőrrel. Nem írónak való ez. Még az is megesett vele, hogy elrabolták hazája elnökének az öccsét, hogy arra kényszerítsék: legyen ő Kolumbia elnöke. Gabo nem evett meszet.

Én lennék a történelem legrosszabb elnöke Kolumbiában, jelentette ki.

Ő, aki egy "pueblucho de mierdából", egy szaros kis semmiházi faluból jött, egy tizenegy gyerekes család sarjaként, aki újságírónak nevezte magát, aki emellett írogat. Hogy egy Macintosh számítógépen teszi, hát kinek fáj az. Mindig volt reggel a munka előtt fél órája, hogy válaszoljon az emailjeire (drótpostáira). Akinek etióp származású felesége tizennégy évet várt rá az eljegyzés után. Aki "Amikor boldog voltam és tudatlan" címmel adta ki publicisztikáit. Aki a Nobel-díjat betette egy svájci bankba, és tizenhat év múlva a feleségének kellett emlékeztetnie rá, hogy van pénze. (Mint egy kutya, aki elássa a csontot, aztán megfeledeznek róla.) Abból vette meg a "Cambio" nevű politikai és kulturális hetilapot, amelynek máig a főszerkesztője. Aki a padlóra itta magát Torrijos panamai elnökkel, az amerikaikkal való csatoma-szerződés aláírása előtt és után. A mesemondó, aki visszautasította a madridi és párizsi nagykövetségi posztot is.

Nem a halál, az öregkor az, ami szemben áll az élettel. A halál az életből sorsot formáz. Csak azok a becsülendő, akik mosolyognak a megpróbáltatásban, akik erőt merítenek a gyötrelomból. Akiknek a szíve erős, és követik alapelveiket a halálig. (Halálcsillag — így, magyarul hívták azt a hajót, amely egyik elbeszélésében is szerepel.)

A legtöbb ember azt hiszi, az élet rossz, ócska. Nem így van. Az élet akkor lenne vacak, ha az ember rákos lenne, a kutyája elpusztulna, a felesége meg elhagyná. Aztán az ember szervezete legyőzné a rákot, újraraházasodna az ember, szerezne egy kis kutyát. Tíz millát ki kellene pengetni a kezelésért, de ezt az ember harmincöt év munkájával megkeresné. Akkor az ember kapna egy szélütést, félig lebénulna és a szája sarkából tudna csak beszélni. De aztán a rehabilitáció során visszanyerné az erejét, újra járna és beszélne, és akkor a BUMM, a hatos villamos elütne, és meghalna. Akkor talán mondhatná az ember az életre, hogy ciki.

Semmi szebb nem történhet az emberrel, mint a halál, mondta Whitman. A halál pár-

beszéd a szellem és a por között. A hinduk számára nincs halál, a tibetiek szerint csak egy fény, amitől nem szabad megrettenni. Az ember, amíg él, halhatatlan. Egy perccel a halála előtt. Azután Isten győz. Gabo egy alakjának kéne születni, mert az író meghal, de hőse tovább él. Afrikában minden reggel fölébred egy gazella és egy oroszlan. A gazella tudja, hogy gyorsabban kell futnia az oroszlannál, az oroszlan tisztában van vele, ha nem ő gyorsabb, éhen hal. Mindegy, hogy az ember gazella, vagy oroszlan. Ha fölkel a nap, nincs más, mint a futás. Az élet nem győzhet le egy író, aki szerelmes az írásba, mert az élet maga az író szerelme mindhalálig. A halhatatlanság a génuszt, amely másokat mozgásban tart, miközben ő megszűnik mozogni. Ha én nem lettem volna, valaki más megírt volna engem, Hemingway, Dosztojevszkij, mindenki, mondta Faulkner. Én nem azt szeretem, amit egy író mond, hanem azt, amit sugall. Az önéletrajz se más, mint egy folytatásos nekrológ, amelyből hiányzik az utolsó fejezet. Szükségünk van a rákra, a gyógyíthatatlanság bizonyossága miatt. Ez van. De néha elvisznek bennünket jégnezőbe.

Végül egy apróság. Biztos, ami biztos, megeresztettem egy pillanatpostát (magyarul emailt) a Nagy Fürjnek/Csajszinak (ki hogy fordítaná), aki Gabo webmestere. Néhány óra múlva válaszolt:

"A La marioneta című vers, amelyről sokan azt hiszik, hogy Gabo hatyúdala, koholmány. Mindazonáltal szomorúan meg kell mondanom, hogy Gabo tényleg beteg, de folytatja a munkát. A legjobbakat, Fürj/Csajszit".

Az utolsó antinovella

Most, hogy már annyi a posztmodernnek, ideje megmutatni, milyen volt a beste teste. Ez a második mondat, de ezt is lop-tam. Ez itt a harmadik. Rosszul akarsz írni? A negyedik mondatban így kérdőjelezd meg az egész szöveget, és máris az ötödikben vagy. Ez a mondat arról szól, ha még nem vettél volna észre, hogy ez egy önmagára utaló, posztmagyar püder. Ez a mondat pedig lezárja az első bekezdést.

A mostani mondat a második bekezdés első mondata. A második mondat bemutatja a főhőst, Susulykát, a tizenkét éves vaksüketnéma kislányt, aki vérfertőző kapcsolatban áll elmeháborúzó atyjával. Susulyka megöli nemzójét, de erről többet nem mondunk, nehogy a történet-mesélés bűnébe essünk. Nincs mese. Egy rossz lépés, és matt: ilyen a sakk meg a szerelem. Ez a mondat az ironc azon irányú ügyetlen kísérletét próbálja leírni, hogy ne mondjon semmit, miközben, mint minden prózaproli, növelni akarja a terjedelmet. Onnan veszi javát, ahol találja. Ez egy hívatlan vendégszöveg volt, amelynek ajtó mögött, a szövegösszeomlás nevű papírkosárban a helye.

Ez a harmadik bekezdés első mondata, amelyben megállapítjuk, hogy szó, szó,

szó — ősi örökség az ugor korból, de török eredetű és uigur rokonszavunk is van rá. Szuvássuáraru. Na. Susulyka olyan, mint akármilyen. Ezzel letudtunk egy fontos irodalmi ábrázolóeszközt, a hasogatót. De máris itt van a következő. A valóság egy nagy, ronda, szőrös állat. De én nem hiszek a valóságban. Egy félholt, új hagyomány, végső változatában az eredeti másolataként tisztán félreérthető. Egyes stílusnyűvészek még a főnévvel látszólag ellentétes melléknévvel is. De te, írdancs, ne feledd, egyedi vagy, mint bárki más. Kétségeid vannak a hitetlenséget illetően. Bekezd. uccsó mond. röv.

Ez az új bekezdés. Új eszközt. Vet be. A mondatföredéket. Homályos. Légy. Vagy repülj a számba. Mindegy. Csak teljen a Lapp. Na jó: a lap. Jó eszköz. Később is. Alkalmazandó. Vagy. Nem.

Ennek a mondatnak a szöveT végén kellene, de ide csúszott. Gáz. Leplezzük újabb lopással. Nevezzük idézetnek. Az első mondat adja meg az alaphangot. Zzzzz. Hogy nagy légy. Légy teljes. Egy, a Dzsang királyságában élt favágó lelőtt egy szarvast. Félt, hogy rajtakapják, ezért elrejtette. De tüstént meg is feledkezett a rejtékhelyről. Azt hitte, csak álmodta az egészet. Amint magában motyogott az ál-máról, egy arra járó meghallotta. Ez az a mondat, amely arról tájékoztat, hogy az előző mondatoknak semmi helyük az elbeszélésben. Tudjuk, hogy szögény olvasó, ha van még ilyen, unja és utálja a céltalan konceptuális játékokat, de ez nem az.

A következő bekezdés első mondata se. Most térjünk vissza Susulykához? Aki-ről mindent elmondtunk? Költői kérdés, amit prózában nem használunk. Porzunk tovább a favágó felé/mentén/hoduutanyád. Pedig neki semmi köze egy magára valamit is visszautaló történethez. Na már most akkó, amiről a kedves hallgatóknak akarok beszélni, majd aztán több dógok lösznek, akit be köll avatni a mesébe. Hát tisztolt hallgatóság, mostan arról az embörről beszélök, akiről a Gion Apollinaire Nándorfehérvár tanár úr érdeklődött a vonaton. Vagyis a gyüvömönő embörről, aki möghallotta, hun van a szarvas e' rejtve. Az odamönt, hazavitte. Aszonta a párjának: A favágó azt álmodta, hogy mögölt egy szarvast, és e' felejtötte, huva rejtötte e'. De én mögtanáltam, így hát az álma igaz vót.

Most jön egy új bekezdés, amelynek ez az első mondata. Ez meg az utolsó.

Ez a mondat meg arra szolgál, hogy megállapítsa: a következő mondatok látszólag nem a megbocsáthatalan és unalmas, önmagukra mutató mondatok közé tartoznak. Pedig dehogyis nem. Mindön ezt szögájja, tisztolt közönség. Mint a feleség is. Pont ű né? Aszongya a férjinek: És ha té álmodtad a favágót? Most, hogy már mögvan a szarvas, nem azt jelenti ez, hogy a té álmod az igazi?

A legutolsó antinovella a címe ennek a történetnek, de csak majdnem. Utáltasuk tovább az ó'vasókkal a történetet és mindent, ami próza. Írjuk le, hogy mi va-

lami olyan, de olyan nagy történetet tudnánk megírni, de aztán nem írjuk meg valamiért. Csak. Akár közepén is abba...

"...See that girl, watch that scene, dig in the dancing queen..."

Agonizáljunk, mintha a próza is azt tenné, pedig csak mi.

A következő bekezdés első mondata legyen. Rövid és kedves. Mer' a férje aszonta az asszonynak: Mindéggy, hogy az ű, vagy az én álom az igaz: ényim a szarvas. Az ilyen önmagára utaló mondatok csak lebénítják a történet haladását, de hát azért vannak. Ám a történet, mint a következő mondatok is mutatják, nem hagyja magát. Aznap éjjel a favágó álmodt látott. Megálmodta, hogy egy arra járó kihallgatta az ő motyogását. Másnap elment az álom nyomában az emberhez, és meg is találta a szarvast. A bíróság elé citálta az embert. Ez a mondat semmit sem ad hozzá az elmondottakhoz, csak ezt a bekezdést zárja le, mely különben se maradna lezáratlanul.

Ez a mondat itten megpróbál becsü-lettel kiszabadulni ebből a későmodernista, önmagára utaló baromságból, de nem sikerül neki. Ennek se. Nem baj, majd az ez után következőnek. A békebíró aszonta: Előszó' a favágó mögölte a szarvast, de azt hitte, álom vót. Aztán azt álmodta, hogy mögölte a szarvast, és azt hitte, ez a valóság. Mög is találta, ezért pörölte be az arra járó. A feleség aszonta, hogy az arra járó egy másik embör álmából szörözte a szarvast, amelyik így égygyüké sé. Na, most légy leszbí, Susulyka.

Ennek a mondatnak itt az új bekezdés elején hármass szerepe van: 1, Hogy bocsánatot kérjen az előző bekezdés kuszaságáért, valamint a feleség ismételt szerepeltetéséért, 2, Hogy biztosítsa az olvvasót: többet ilyen nem fog előfordulni. 3) Hogy ismételtlen bizonyítsa, hogy a nyelv biztosnak hitt elemei, mint a szintaxis és a jelentés is, beadhatják a kulcsot.

Hanem az új kikezdésben mögszóalt a békebíró: A szarvas, miként a történet, itt van és valódi. Vágjuk ketté, és osszuk el a két embör között. Hanem, mielőtt a szövegészövegetök újra pofán vághatták volna a már légszomjjal küszködő történetet, az ítélet eljutott magához Dzsang királyához. Jesszus, aszonta a király, ez király! Ez zaza! Legközelebb majd arról tudósítanak, hogy a békebíró azt álmodta, hogy fölosztotta a szarvast! Néhogy má' a történet meséjje e' az öregapót! Mer' ez égygy ilyen prémodern király vót, szögény.

Új bekezdés, új bek., új. Meg a célja. Nincs már idő, amit. Húzni kell.

Ezért valóban ez az utolsó beküzdés, ahol az esszetekbe juttatom szegény Susulykát, akiről tényleg. Érzékeny emberek érzékeny mondatokba csomagolva is unalmassá válhatnak a végére. Bocsánatot kérek. Hogy ez az utolsó antinovella utolsó, fölösleges mondata. Nem is az előző volt. Hanem ez.

(Susulyka, légy az enyém!)

SERÉNY MÚMIA 214

ha majd minden rabszolga nép
jármát megúlvá olajra lép

szerkeszti:
Fekete Vince 2002

LÁZÁRY RENÉ SÁNDOR VERSEI

(Görbül a tér...)

Görbül a tér — nem egyenes, de szép!
Gördül a vérmes, kenetes beszéd:
Mind pattogóbb, dühödte hitekből összetakolt
Nemzetvezérkedők s vakult vezényszavak,
Miket hiénaként e korszak fölharakolt —
Megannyi rághatatlan hús- és reménycsapat...
Emészthetetlen eszmék vad álma koszba váj már,
Illúziókat öklend világra Moszkva. Weimar —
Gyűlölködésbe fullad a száj, goromba bűnbán
Okádja szét a mérgét a térbe Róma, München;
S mivel, ki sörbe hörren, nem él tejen s hecserlin,
Haragja habzik, ölne, tör-zúz, mindent kihány,
De mintha meg se látná se Bécs, se Pest, se Berlin:
Hogy fúj a szőlők közt szégyentelen hiány!

(Ma rádióban adták a Máté-passiót,
Majd hős tömeg bravózta a jótét Fasciót...
Ne félj — amíg Romagna túl fekszik Törtelen,
Nem ér törvénytelenység, se messzi förtelen.)

(Budapest, 1926 májusában)

Coda

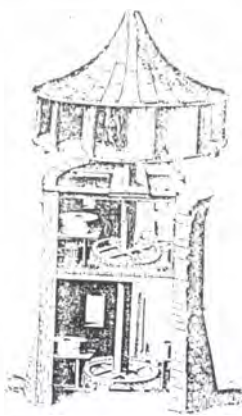
Szép hitvesem, kecses, barokk naszád,
Vágyam vizén ha ringsz, rajtad barangok —
Értünk zúgatják Mennyegek horpaszát
Rabolt harangok!

Velence, 1895. szeptember 17. —
Maros-Vásárhely, 1895. október 1.

(1935. november 30-án...)

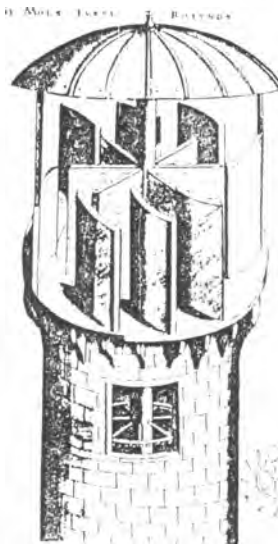
1935. november 30-án hirtelen meghaltam.
Hosszas, ám türelemmel viselt szenvedés
Után, ahogy mondani szokták, ha már meghaltam,
Szent András havában, András napján, valahol
Hispaniában, kellő önuralommal elviselt szenvedés
Után, akár így is mondható, ha már meghaltam —
De mégsem Madridban, hanem másutt, valahol
Luzitán partvidéken, szóltanul elviselt szenvedés
Után, úgy tűnik, megint Portugáliában történt,
Ismét Lisszabonban esett meg velem, hogy meghaltam,
Mint a múltkorában is, egy kórteremben, valahol
Idegen helyen, egy ismeretlen kórházban történt
Mindez, talán a Bairro Alto negyedében, emlékszem
Az utcák meredélyére, a csempék mintázatára álmomban,
A paliszander görbületére, egy padlóra a mindenségben,
A paratölgyek és az olibanum súlyos illatára, emlékszem
Minden véletlen neszre, fényre, mielőtt meghaltam —
Mindez mégsem velem, mindig valaki mással történt
Jövedőben, melyhez nincs közöm, csak emlékszem
Most hihetetlen, hűs nyugalommal, hogy meghaltam,
Más térben, más sorsban, kínban, más mindenségben.
Pálfama árnya vetült zsálon át lepedőre, emlékszem
Egy szétzilált falinaptárra is, kifehéredő mindenségben,
Akkor majd, miközben minden kétséget kizáróan meghaltam:
30 de Novembro 1935. (Amiképpen ma, délutáni álmomban.)

(1927. november 7-én este, Marosvásárhelyen)

(Próbálok írni...)

Próbálok írni "egyetemeset",
De nem megy — elmém begyepes-
Sedett! Sort hajlít, szavakat tör
Szét, mintha dísztetlet vad aktőr,
Ki rég feledte szerepét,
S a dialógba belevet:
Tüzebe hamvad, mint a Féniks...
Ma pont úgy empromptúzom én is:
Firkálni különöc élvezet...
Nyilván, hisz hullt öncél vezet!
Hát toldozom meg foldozom
Magam: kötöm s feloldozom.
(Ebtől karót — karót az ebhez.)
Pucér e nyelv, semmit se leplez:
Hálója ablakán át egy hágcson ki-be lengek

(Idők suhannak...)

Idők suhannak ifjan,
Battyognak majd gyalog,
S meg-megszaladnak olykor
Örömmel, hetyke kéjjel:
Madárhanggal kibomló,
Boldog, nagy hajnalok
Mögött czirpelni kezd már
Egy ösmeretlen éjjel.

(1901 júniusában)

Baudelaire levele anyjához

Igen, Maman, hajam zölden virul, lobog ma,
S mint dús szavanna leng, hol csorda lödörög —
De néha kékre vált, s mint musztáng-csöddörög
Csapzott sörénye száll, ha vágatnak dobogva —
Béklyót, zablát, lovast nem ösmerőn, se fésűt!
Szegény fejem zilált, kígyózó, furcsa lény:
Gógos Medúza-fő, ha poshadt uczzafény
Sziszszenti fürtjeit, s a szennynyese éjbe szétszűt,

Maman, bodor hajam, mely villogón cikáz, ráng,
Hosszsan, mint kéjre hullt közöny, ha öltözöm...
Beteg kódokba hull a bús Hotel Lauzun,
S kigyúlnak tincseim — lilán, akár a gázláng...

Párisban, Szent-Lajos szigetén, 1881 szeptemberében

Szerelmes Rómeóként, s akár
a Nibelungok,
Ha vérről áriáznak szcénán, elszánt
viharban,
Mert nemzetügy a fajzás s a pángermán
ivartan

Elhullok, vérzek én is e vers okán-fokán,
S míg harcosan vonulgat néhány
mókány Wotán,
Nekem hiába kürtöl... Magába szfo
a halk úr,
Ha Walhallamba röptet hasán egy prima
valkűr!

(1924 júliusában)

Harminczhatodik

születésnapomon Velenczében

"On this Day I Complete My Thirty-sixth Year"
(George Gordon, lord Byron)

Dobogj, szívem, döngj — tán van még idő!
Legyünk továbbra játszi, korcs poéta,
Tékozló, renyhe férj, csapszéki vő —
S nem gyors kométa.

Dübögj, zubogj, hevülj, vad, nyári vér —
Hajts! Úgyse lesz már jó romantikusnak,
Ki antihős hím, hű barát, fivér —
S rohadni kushad.

Talányos létem túl szűk — csak privát.
Nincs tömve művel, sznob hasonlatokkal —
Pazar lazaczbán is kaphatsz hibát,
Ha ronda tokhal.

Tudom: ki volt Keats, Shelley, Kubla khán!
Dalom viszont kopottas — csak tanári...
Lelkem kizeng, mint holtak ablakán
A vak kanári!

KISKÖRGY MIHÁLY Kecskesajt

Gary Moore fülbemászó bluesának dallamára indult az adás, majd szokás szerint az adásvezető beköszöntő szövege következett:

— Jó napot kívánok kedves hallgatóimnak. Március 22. péntek délelőtt van. Hídvégi Győző köszönti önöket a 96 megherces hullámhosszon.

Amíg a nap slágere ment, Rita jött be a stúdióba egy újabb szöveggel, rajta Gábor főnöki kézjegye: "Hídvégi szerkesztő úrnak. FONTOS". Egy reklámszöveg volt, aminek holnap 10 és 11 óra között kell először elhangzania.

Győző ráérősen tolt a félre a papírt. Előbb a mai napi forgatókönyvön szaladt át, amíg a refrén ismétlődött. Számba vette az apróhirdetéseket, közleményeket, reklámszövegeket. A híradás szövegének áttekintését mindig egy órával későbbre hagyta, amikor másodszor indult el a nap slágere.

A horoszkóppal kezdődően felperdült az adás. A szünetekben egymást érték a telefonhívások. Főleg ifjú hölgyek csengettek be a stúdióba részletesebb felvilágosítást kérni csillagzatuk felfele vagy lefele ívelő szakaszáról, szerelmi életük, pénzügyi helyzetük kilátásairól.

Győző rühellte az adást. Nem hitt a horoszkópban. Több ízben is javasolta Gábornak, hogy ki kellene venni, de mindig elutasító választ kapott:

— Igény van rá, ugyebár. Divat.

Rita az adás sikerét Győző szép bariton hangjának tulajdonította, s sohasem mulasztotta el megjegyezni a kávészünetekben, hogy a "Horoszkóp" hallgatottsága Győző férfiúi vonzerejének diadala.

Győző mérnöként érkezett a városka egyik gyárába. Pályafutása ígéretesen indult. Korán került kisebb vezetői beosztásba, a reméltnél könnyebben jutott lakáshoz is. A mindennapos, kisebb-nagyobb ellentéteket saját kudarcaként fogta fel, és sehogy sem tudott azonosulni a gondolattal, hogy a többé-kevésbé burkolt intrikák, furkálások az élet tartozékai.

Mikor a rádió beindult, elsőik között csatlakozott a csapathoz. Valósággal élvezte az indulás nehézségeit, sikerrel gyümölcsöztette eredeti elképzeléseit, ötleteit. De nem sokáig. Az alapítvány egy év után megvonta támogatását, a stúdiónak önerőből kellett gazdálkodnia.

A csapat azóta többször cserélődött. Kevesen tudták elviselni Gábor diktatórikus döntéseit:

"— Mi kereskedelmi adó vagyunk. A pénzt a reklámok hozzák. Akinek ez nem tetszik, szabad az út."

Bármennyire is ellenszenves volt Gábor mindig alkoholgőzös személye, be kellett látnia, hogy ebben igaza van.

Mérnöki érzékeléssel szerkesztette azokat a reklámszövegeket, amelyekhez a meg-

rendelő szabad kezet adott, ugyanakkor művészién válogatta össze a legmegfelelőbb zenei háttérrel. Csak egy-egy buta reklámszöveg zavarta, amit néha készen raktak elébe. Ilyenkor nem is bánta, hogy odahaza nem foghatják az adót.

A reklámszöveg, amit kézbe kapott, abból a fajtából való volt, melynek minden betűjéhez ragaszkodott a cég, akár csak Győző bariton hangjához és a Rachmanyinov aláfestéshez. Egy napja volt rá, hogy a felvételt elkészítse. A déli lapszemle után olvasta el először. Első látásra nem találta rossznak. Sőt, mintha szellemes és frappáns is lett volna:

"— Nemere! Erre! Erre tessék.

Pénzt és időt spórol, ha egységeinkben vásárol.

Akácmezet, kecskesajtot..."

Itt hirtelen megállott, újból elolvasta, majd félretolta a papírt.

— Nem fogom beolvasni! — mondotta hallhatóan. — Nem! A kecskesajtot nem!

Alig várta, hogy újból beadhassa a nap slágerét, és a szünet alatt közölhesse döntését Gáborral is.

Váraljaújhelyet, ahonnan Győző jött, Kecskhegyaljának csúfolták. Ő is, mint sok más falubeli gyerek, nyarainak nagy részét a kecskékkal való vesződéssel töltötte.

— Tanulj, hogy ne kelljen nekedis ennyit kínlódnod! — hallotta, valahányszor hullafáradtan, sárosan, csaknem sirva hazaterelte jószágait.

A kecskéket azóta régen elfeledték, talán már nem is látni egyet sem a faluban. De a gúnynév az megmaradt. Hogy nyomatékosabb legyen a csúfolódás, az újhe-lyi zamatos tájszóval mondták, és még mekegtek is hozzá.

A kecskesajtot édesanyjától először akkor kapta, amikor a gyárat otthagyta. A csomag éppen ilyenkor, húsvét táján jött. (Azóta sem kérdezte meg, hogy a sajtot honnan szerezte.) Egyfajta tiltakozás volt az ellen, hogy fia nem azon az úton halad, mely igazgatói, főmérnöki bársonyszékekbe vezetne.

Soha sem mulasztotta el a szemrehányást amiatt, hogy "csak" tömbházban lakik és vonattal jár haza. Fájdalommal emlegette szürkébb osztálytársait, akik nyugati autókkal kocsikáznak. De azért büszkén újságolta a faluban, hogy fia szerkesztő a rádiónál, és hogy a gyár a csőd szélén áll, amióta eljött. Bármikor visszavennék, most is hívják.

Gábor szokásához híven alkoholtól bűzlött, amikor belépett hozzá. A felmondást tekercs formájában szorongatta a kezében, de előbb még megpróbálta rávenni Gábort, hogy a "kecskesajtot" vegyék ki a szövegből.

— Mi kereskedelmi adó vagyunk — kezdte megszokott szövegét, majd értetlenségét fejezte ki, amiért így dönt egy semmiségért. Nem próbálta lebeszélni (bár Győző elvárta volna), csak a vállát vonogatta, és gépiesen ismételte: — Mi kereskedelmi adó vagyunk.

Lehet, ezt még elismételte néhányszor, de Győző már nem várta meg. Befejezte az adást, és a szokásos módon búcsúzott el hallgatóitól.

Ugy csukta be maga után az ajtót, hogy soha nem fogja kinyitni. Riportmagnóját, kazettáit, lemezeit alig tudta Rita csomagtartójába berakni. A keserűség és a megkönnyebbülés vegyes érzésével indult el haza, és először ittléte óta sétált egy napot, ráérősen. Szokásától eltérően egy sörre is betért, egyedül.

Rita későn érkezett meg a csomagokkal. Gáboron kívül ő volt az egyetlen, aki tudott Győző döntéséről. Próbálta leplezni sajnálatát, igyekezett megértést színlelni. De csak motyogni tudott, és mielőtt elment volna, megcsodálta Győző hatalmas könyvtárát, gyönyörű lemeztárát.

Vacsora alatt Győző nem hallgatta meg az esti híreket. Sokáig szándékozott olvasni, de csapongó gondolatait nem bírta egy mederbe terelni. Még a rádiót is elrakta, nehogy véletlenül bekapcsolja. Felrakott egy lemezt s megpróbált ellazulni.

A megszokott időben ébredt, s úgy tervezte, lustálkodik egy nagyot. De a megszokottnál alig tudott tovább ágyban maradni. Újból olvasni próbált, de most sem ment. Beidegződött gondolatai az adást szimulálták, lépésről lépésre. Tíz óra előtt öt perccel elővette a rádiót. Reszkető kezekkel csatlakoztatta, majd bekapcsolta. Rahmanyinov dallama csendült háttérként egy bariton hangra:

"— Nemere! Erre! Erre tessék!..."

Mereven bámult a semmibe.

VÁRY O. PÉTER

A meló

Egy újabb átalvatlan éjszaka után hullafáradtan mászkok le az ágyak kinevezett gumimatracról, amely minden éjszaka leereszt. Víz, az van bőven. Ha nem is kellemesen langyos, mint a szenteltvíz, hanem jég hideg, de azért folyóvíz. Annyira hideg, hogy ha előbb mosdom és aztán borotválkozom, biztos összekaszabolom a képem. Viszont, ha mosdás előtt borotválkozom, akkor meg az álmoságtól vágok barázdákat az arcomra. Vigyáznom kell: nagyon fontos a jó megjelenésem, különben elbocsátanak. Még kismillió okát lehetne találni annak, hogy elbocsássanak, állásom csak a munkaadóm jóakarától függ. Tulajdonképpen nem is attól a nyomorult vén fukartól, hanem az ő édes kis feleségétől. Az a rohadt kurva! Mindenre szemet vet, akinek még feláll a farka. A fél város végigyalogolt már rajta, csak azért nem az egész, mert a többiekkel még nem volt alkalmam ismeretséget kötni. Az elődöm, akit kirúgtak, mert képtelen volt bármikor, bármilyen körülmények között kefélni az Űrnővel (mert így kell őt szólítani, esetleg Asszonyomnak), beajánlott maga helyett. Persze, nekem nem mondta, hogy mi vár rám. Majd rájövök magamtól, és akkor még mindig kiszállhatok a buliból. Mert az benne van a szerződésünkben: bármikor felmondhatok, de elmenni csak azután lehet, miután már megvan az utódom. Mit mondjak, csábított a meló: egész nap egy vadonatúj Mercedes kormányánál ülni, furikázni körbe-karikába az országban, néha külföldre is. Sokminden foglaltatik a szerződésben, többek közt az is, hogy szobát kapok az autó közvetlen szomszédságában, a nap bármely órájában menetkésznek kell lennem, vezetnem csak öltönyben, mindig ápoltnak (Pierce Brosnan-frizura, arcszörzet semmi, mindig frissen borotválva stb.) szabad, az autó meg állandóan tiszta kell hogy legyen kívül és belül egyaránt. A munkaadó bármikor azonnali hatállyal felmondhat, de ha meg vannak velem elégedve, száz rongy üti a markom, plusz a prémiumok, minden külföldi utazás után. Viszont ha az autónak valami baja történik, azt köteles vagyok magam, a saját pénzemből megjavíttatni. Oké, ez engem is gondolkodóba ejtett, de bízik magamban, és az első út után az autóban is. Minden jó lenne, eltekintve talán a szobának nevezett lyuktól, de azzal is megbékéltem már. Egy előnye van a kéglinek: jó az akusztikája, kis teljesítményű magnóval is élvezhető a zene. Hogy nem elég világos és száraznak sem mondható, az nem zavar. Viszont az ajtón nincs zár, és nem is szabad szerelnem rá. És ott van a hangszóró is, amelyen át közlik velem utasításait. Egy ideig az volt az érzésem, valahol kamerát is elrejtettek a szobában. Persze, ez nem valószínű, de az ellenkezőjéről sem vagyok meggyőződve.

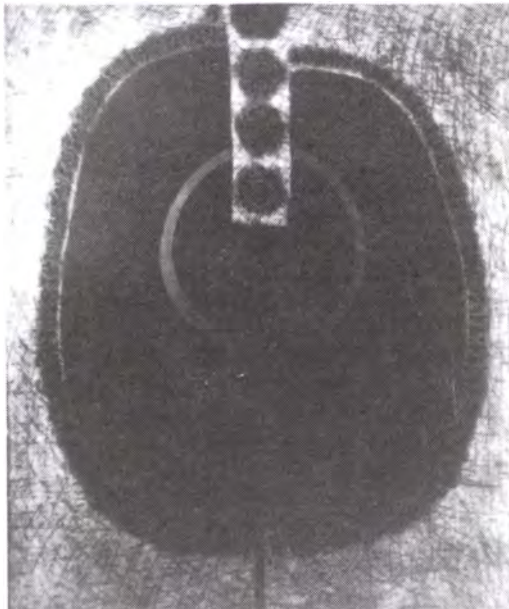
Azért nem kell azt hinni, hogy állandóan öltönyben feszítek, kezemből egy törőrongy, hogy a madárszart azonnal eltávolíthassam az autóról (már a legelején elmagyarázták, hogy a madárszar, ha rászárad a fekete lakkozásra, örökre nyomot hagy). Valójában rengeteg a szabad időm, csak épp nem akkor, amikor szükségem volna rá. Legtöbbször már dél körül tudtomra adják, hogy szabad vagyok a nap hátralevő óráiban, viszont a hétvégeket általában vidéken töltjük: néha ismerőseik közeli nyaralóiban, néha külföldön, Bécsben, Párizsban, Rómában, Európa bármely részén, amely tőlünk nyugatra van. Fanatikusan ezek az emberek, mindig csak nyugatra akarnak menni, és szinte fáj nekik, ha visszatérnek az országba.

Így megy ez már néhány hónapja: rendszeren

melózok, a gázsit felveszem érte, szabad időmben meg felhajtom a haverokat valamelyik lebuiban. Aszobámban jól megferek az állandóan leeresztő matraccal és a motorral, egyébként — eltekintve a falra szerelt kis polctól — ennyiből áll a bútorzat; a kajára nincs gondom, néha egy sört is megiszok, és aludni a könyveken pont annyira kényelmesen lehet, akár a padlón. Minden úgy nézett ki, hogy ha egy-két évig kitart ez a meló, akkorra összeszedem a lóvét, és végre járhatom a magam útját.

Irdatlan hamisan csörög ez a vekker. Most még van kábé fél órá, míg megkapom a mai napra esedékes utasításokat. Ez a fél óra a mosdásra és a reggelire épp elég. Ha az eddigi rutint követjük, akkor ma épp elég bajom lesz. Először Pocakot viszem a melóba, aztán vissza a Rózsadombra, felveszem Kedveskémet, és nyomás vásárolni. Minden butikba be, ácsorgás, ruhapróba, csomagolás, autó, következő butik és minden előlről. Még jó, hogy nem kéri ki a véleményemet, melyik cucc hogy áll rajta. Azt hiszem, mindent megvesz, ami drága és külföldi. Néha hányni tudnék attól a sok giccsből. Viszont muszáj mindenhova bemennem vele, merthogy Kedveském nem cipelheti a csomagokat — még egy bikinit sem.

Minden, akár az elmúlt hétfői napokon: Pocak elhelyezi táskáját a hátsó ülésen, megkerüli az autót hátulról, majd beül ő is. Indulás, irány a belváros. Eltart félórát is, míg a reggeli csúcsban bevergődünk. Az ügyvédi iroda előtt ki-

száll, megkerüli az autót, ezúttal előlről, kiveszi táskáját, meghagyja, hogy majd délután menjek utána, addig kedves feleségének legyek segítségére a bevásárlásban. Így mondja: bevásárlásban. Mintha csak a piacra kísérném el. De Kedveskémet sohasem láttam a piac környékén, még élelmiszerüzlet közelében sem. Az a házi-szolgá dolga. Őnagysága csak a pénzt költi el.

Visszaúton már kisebb a forgalom. Sokáig gondolkodtam, miért csinálja Pocak ezt az egész ceremóniát a táskával meg az autó kerületésével. Végül rájöttem: így ellenőrzi az autó kifogástalan állapotát. Otthon megvizsgálja hátulról, az iroda előtt előlről. De hogy táskájára miért vigyáz úgy, mintha dinamit lenne benne, azt végképp nem tudom. Hogy hozzá nem szabad érnem, az kevés — még a közelébe sem szabad kerülnöm.

Bekanyarodok a ház elé. Tudom, hogy Cicuskám már rég fel van öltözve, mégis — mint mindig, úgy ezúttal is — fél órát várakoztat. Őrizni kell a látszatot: nem várakozhat ő rám. Mi lenne, ha egyszer fél órával később jönnek meg? Bizonyára még ő is rátenne újabb fél órát, aztán legfennebb egy rongylerakattal kevesebbet látogatna meg aznap, mert az törvény, hogy férje után pontosan kell mennem. Ezen még ő sem mer változtatni.

Beviharzik az autóba, a beltér megtelik parfümjé erős illatával, de az ablakot nem szabad leengednem. Működik a légkondi, de az sem bír el egy ilyen bűzorkánnal. Mára — a változottság kedvéért — farmervásárlást ütemeztettem be. Szinte minden fazont felpróbál, aztán kiválaszt egy tucatnyit; a következő helyen újabb próbák, újabb rend farmer, ezúttal más színekben. Még egy butik, ahol a múlt héten rendelt cuccot próbálja fel, az is bekerül a csomagtartóba, aztán nyomás haza. Ezt ma könnyen megúsztam. Még van néhány órá, míg Pocakért kell mennem. Azalatt autómosás, porszívózás, és még arra is marad időm, hogy motromon elvégezzem az esedékes kapcsolószerényolajcserét.

Ebéd után csend van. Még nem tudom, hogy szabad leszek-e délután. Míg utasítást adnak, elnyúlok a pázsiton. Indiánnyár: még hegyesen süt a nap, de a föld már elnyeli a meleget.

Recseg a hangszóró. Hogy menjek az irodába. Az iroda: egy nagy hodály, a falon vadász-jelenetet ábrázoló perzsaszőnyeg, bőhöm nagy íróasztal, mögötte egyetlen szék. Ezenkívül a nagy semmi. Pocak leszámolja a száz rongyot, elszónokolja, hogy mennyire meg van elégedve velem, és hogy mára már szabad vagyok. Ez jó. Kismillió dolgom lenne: elhozni ingeim a tisztítóból, kilométerkábelt és láncot vásárolni a motorhoz, rég nem jártam könyvesboltban, és a haverokkal sem ártana már találkozni.

Kivedlek az öltönyből, magamra rántom a motoros cuccot: trikó, farmer, katonabakancsból átalakított motoros csizma, vesekötő, bőrdzseki, sisak, kesztyű. Kitolom a motort, a ház elől egy keréken startolok, csak a sarok előtt nyomom le a motor elejét. Innen már szabályosan kell közlekedni. Viszont az a száz méter, amit egy keréken teszek meg, épp elég ahhoz, hogy elfelejtsen a délelőtti.

A tisztítóban hátizsákom megtelik a frissen mosott ingekkel. Haza kéne mennem, hogy lerakjam a cuccot, de nincs rá kedvem. Az alkatrészek talán elérnek még a zsákban. Aztán nyomás a haverokhoz. Nem lesz nehéz megtalálni őket: mindössze két hely van, ahol zavar-talanul be lehet ütni egy sört, rockzenét hallgatva. Az egyik a Zöld Pávián. Ott nagy csend van, nyoma sincs bőrdzsekinek, szakadt farmernek. Innen öt percre van a Hellőregfiú, azaz a cégér szerint a Kőbánya söröző. A csapos köszönt így bennünket, ezért ragadt rá a kocsmára ez a név. Lassan motorozok a külső sávon, lehúzó a dzseki cipzárját, hadd járjon át a levegő. Ilyen meleg napok úgysem lesznek már sokáig.

Elszáguldozok mellettem egy motor. Nem zavar. Mindig utáltam az ilyen alakokat: két fazon egy terepszerű Suzukin, a hátul ülő épp az utolsót kortyolja söréből, majd elhajítja a bádogdobozt. De nem akárhogy: engem céloz meg vele. Aztán még kinyújtja karját felém: ujjai behajlítva, a középső függőlegesen fölemelve. Szóval így, kisöreg! Elküldesz engem melegebb éghajlatra? Megállj, nem úszod ezt meg. Egy mozdulat, cipzár fölrántva, visszakapcsolás, kuplung ki, gáz tökig. Kábé ötven méter előnye van a két buzinak, de a jelzőlámpa az utca végén pirosra vált. A párhuzamos sávba sorolok be, sikoltanak a gumik, jó adag kopás a centis recéken. Három évig dolgoztam a motromon, jól ismerem teljesítményét, de a Suzuki kemény ellenfél. Előnyöm, hogy egyedül vagyok, hát nyugodtan kiugorhatok egy keréken, míg ők nemigen kockáztathatják meg a mutatványt, hacsak a hátsó fazon nem akar az aszfaltra csúszni. Hát nyugodtan visszaintek nekik, és még meg is toldom egy mozdulattal, ami a motornak szól. A kormányt markoló figura fogait csikorgatja, felturáztatja a motort, a hátulsó mond valamit, de nem hallani hangját. Le akar szállni a motorról, de térsa visszatartja: sárgára váltott

a lámpa. Azt gondolják, hogy majd elkapnak a következő jelzőlámpánál. A kis hülyék! Úgy látszik, nem tudják még, mit jelent üldözésest játszani mellékutcákban. A haverokkal ez a kedvenc szórakozásunk, mikor nagy ritkán össze-jövünk, és mind a négyünk motra jó állapotban van. És ráadásul épp ezen a környéken. Na, tökfek, most meglátjátok, mit tud egy ilyen ócska fekete gép. Egy másodperc az egész, csupa beidegzett mozdulat. Itt minden azon bukik, hogy melyikünk ereszt ki hamarabb a kuplungot. Ez nálam reflex. Lehet, nála is. Habár ahogy szabálytalanul turáztatja a motort, nem nézném ki belőle. A gázhoz csak egyszer kell nyúlni: induláskor — igaz, akkor teljesen rá kell húzni a kart. Közvetlenül mielőtt zöldre váltana a lámpa, kicsapom a kuplungot. Pillanatig csak az eget látom, míg felállók a nyeregbe, egyensúlyba tornázva a gépet. Szemem sarkából még látom, hogy ők is elindultak, aztán csak az egyensúly megtartására koncentrálok. Két mozdulat, kettős fokozatban tépek tovább. A sebességet nem érzékelem, a kilométeróra meg nem működik: a régi kábel elszakadt, az új még a háztízszakomban. Felkapcsolok hármásra, lenyomom a motor elejét, most már hátra lehet nézni. Tényleg ócskán startoltak, már legalább 25 méter a távolság köztünk. Nem elég ahhoz, hogy a lámpánál elkapják a pirosat, meg valószínűleg úgysem állnának meg, talán még bal-eset is okoznának. Nem hagyhatom, hogy elússzon benneteket egy autó, öcskösök, gyerekek csak utánam. Egy kis fék a hátsó keréken, bedől a motor, máris irányba dobta a hátsó felét, kis gáz, és a merőleges mellékutcában motorozok tovább. Most kicsit lassítanom kell, ha azt szeretném, hogy utolérjenek. Biztos, nem voltak felkészülve a kanyarodásra, mire lefékeznek, túlhaladnak az utca bejáratánál. Hát hadd menjenek, ott egye meg a fene őket, én most a haverokhoz indultam egy kis dumára meg egy sörre. De mégis sikerült bevenniük a kanyart. Oké, akkor most az első útkereszteződésnél jobbra, ami teljességgel szabálytalan, mert egyirányú utcába hajtnak be, a forgalommal szembe épp. Az út mindkét oldalán autók parkolnak, és elég nagy a forgalom is. Valószínűleg csak a járdán lehet majd menni, ott meg igen szűk a hely. Ha szerencsém van, épp nem jön semmi szembe azalatt, míg bekanyarodok. Ellenkező esetben kénytelen leszek egyenesen tovább menni, és a következő utcánál megpróbálni ugyanazt a mutatványt. Ide is gyors reflex kell: egy pillantás jobbra, ha nem jön semmi veszélyes távolságon belül, és van annyi hely két parkoló autó között, hogy valamelyik járdára fel lehet ugratni, akkor irány jobbra. Ez az egész ilyen sebességnél századmásodpercnyi gondolkodási időt jelent. Ezalatt kell dönteni. Nekem sikerült jobbra kanyarodnom, és a járdára is felugratnom. Bizonyára nekik is sikerülni fog, tanulhattak az előbbi manőverből. Egy mozdulat, egyenesben a motor, egy pillantás hátra, ők is jönnek már, habár alaposan lemaradva. Viszont meglehetősen helyet, mert néhány autónnyival előbb egy Wartburg túl közel parkolt a házfalhoz, talán úgy tudnék átszisszolni, ha vagy az autót, vagy a házfalat megkarcolom; esetleg mindkettőt. Kicsit lassítok, hogy elég közel kerüljenek hozzám, és eltakarjam előlük a csapdát. Aztán összehúzó magam, gázt a-dok, és már túl is vagyok a veszélyes szakaszon. Néhány másodperc, és hallom a csattanást hátulról. Megállok. Hát igen, telibe kapták a Wartburgot. A Suzuki beszorult a fal és az autó közé, a vezetővel együtt, aki borzasztóan ordít és a jobb combját markolja, viszont a hátul ülő csak leesett, most szedi össze magát a földről. Úgy látom, különösebb baja nem esett, de társának legalábbis láb-törése van. Az anyagi károkról nem érdemes beszélni, van, amiből kifizessék. Ám a rendőröknek hogyan magyarázzák meg, hogy mit kerestek a járdán, azt nem tudom. Hogy a jar-

dok nem veszik be az üldözései mesét, az biztos. Pedig ha jól szétmésznek, megtalálják a karcolást a házban és az autón is, ahol motrom lábtartói érintkeztek a kétoldali akadállyal. Kicsit előrébb, mint ahová a Suzuki beszorult.

Megnyugodva megyek tovább a Hellőregfiúba. Messziről látom a Dagit piros-fehér Yamaháját leparkolva a bár előtt. Mellé állítom az én motrom is. Odabenn elég gyér a közönség, diszkrét hangerővel megy a Motorhead. Azonnal kiszúrom Dagit az egyik sarokasztalnál. Előtte egy sör, szorgalmasan bámulja a poharat. Valamiért nagyon el van szontyolodva. Útban felé ér a csapos Hellőregfiú köszöntése. Egyet hellőzök én is, majd a sisakot és a zsákot egy falba vert szegre akasztom. Dagi fel sem néz. Valami nagy baj lehet, ha nem kezd azonnal gúnyolódni velem. Dagi jó fiú, csak mindig cinikus. Kitérően motorozik, de Yamahájára versenyteleszkópot kellett szerelnie, hogy a motor össze ne menjen alatta.

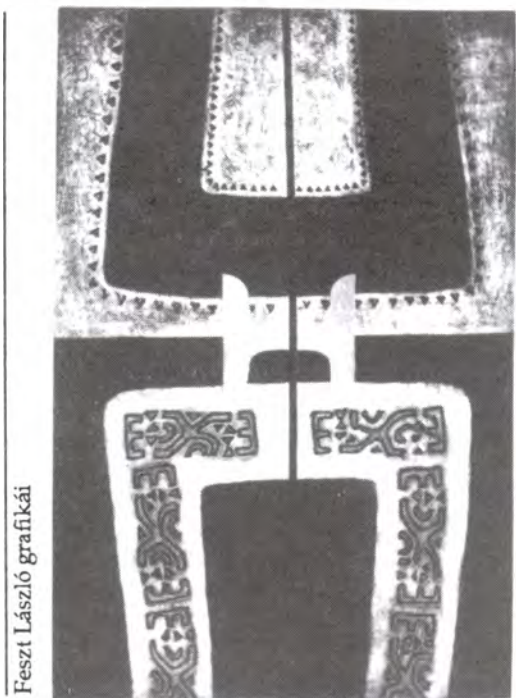
— Na, mi van, kövér, megint lekopott a csajod?

— Pofa be és nyomd meg azt a széket, ki ne ugorjon alólad. Ha nem vettéd volna észre, a négy székből csak egy foglalt.

— Hát még mindig bulíznak a srácok? Vagy beugrott valami jó meló? — Tényleg fura, hogy pont Dagi van itt, ő mindig mindenhol el-késik.

— Francot buli. És nem is lesznek egyhamar ott minden bulin.

Fenébe, itt tényleg történt valami. A srácok

Feszt László grafikái

minden vasárnap este ott vannak, ahol valamirevaló buli zajlik. Ott meg gondolkodás nélkül leléptetik a nekik éppen megtetsző csajokat, ezért általában nézeteltérésük akad azokkal, akik még nem ismerik őket. De ilyenkor Dagi lehűti a szenvedélyeket. Meglehetősen egyszerű módszert alkalmaz: a két legharciasabb egyént egy-egy kezével tarkón ragadja és össze-űti a koponyájukat. Ezzel többnyire el is van intézve a dolog. Igaz, előfordult már, hogy alig tudtak elmotorozni a helyszínről, néhány karcolást, monoklit, effélét összeszedve. Szóval hirtelen rossz sejtelmeim támadtak.

— Nyögd már ki, hogy mi történt, te hájtómeg!

— Bekapták.

— Hogyhogy bekapták? Mit kaptak be? És kitől?

— Egyszerűen bekapták.

— Te, kipréselem a szart belőled, ha nem beszélsz világosan!

Csak most nézett fel, mióta bejöttem. Ijesztően néz ki: a homloka izzadt, szemei zavaró-

sak, egész sápadt. Az izzadság jellemző rá, de egyébként ilyennek sohasem láttam. Ritkán zökken ki nyugalmaiból, akkor is csak rövid időre.

— Hát ide süss, te ürvezető. Míg te a flancos kurvát meg azt a nyálas pénzeszsákot furikáztad ki tudja, hová, Cölöpék megneszeltek egy jó bulit a város túlsó felében. Nekem is megtelefonozták, hogy este odaát lesz a banzáj, menjek én is, mert bizonyára jó muri lesz, pont ilyeneknek való, mint mink. — Dagi, ha nagyon ideges, mindig helytelenül beszél. Szerinte azért, mert felmenő ágon egyetlen őst sem fertőzte meg a kultúra, bár az írástudás erejéig sem. — Aztán ott megjelentek valami hülye buzik motrokkal és valami jó bőr spinét cipéltek magukkal. Persze, Pége azonnal kikezdett a csajjal, a nő is bukott rá, el akarták húzni a csíkot kettésben, ám ez nem tetszett a terepszínűeknek és jól elbunyózták kettejük. Könnyű volt nekik, hattan kettő ellen!

— És te hol a jó bűdös francban voltál?

— Engem a hídnál lekapcsolt egy motoros zsernyák.

— Kik voltak azok a rohadékok?

— Nem 'om. Cölöpnél voltam, a kórházban, csak annyit tudott mondani, hogy ismeretlen pofák, és terepszínű Suzukikon száguldoznak. Négy is van nekik, de a legénység hat-tagú.

— Terepszínű Suzuki?

— Na mi van, nem jól hallasz? Talán süketft a Merci duruzsolása?

— Hagyd már a francha azt a kibaszott Mercedest, Dagi. Én is találkoztam egy terepszínű Suzukival.

Szóval így állunk. Megjelentek az új vagányok, és már be is mutatkoztak. A bandának külön, nekem külön. Cölöp szerint hatan vannak. Azaz most már csak öten. Az egyiket én vontam ki forgalomból, az már harcképtelen. A járgánya szintén. Tehát maradt öt buzi három motorra. Elmesélem Dagainak az én találkozásom a Suzukkkal. Erre kicsit felderül a képe. Még a sörét is felhajtja. Rendelek még kettőt Hellőregfiútól.

— Azt mondd, Cölöp kórházban van?

— Naná, és Pége is. Cölöpnek csupa lila palacsinta a képe, mint a túlérett szilva, olyan. És két bordája van eltörve, meg a bal keze. Pégével csúnyábban elbántak, ő az intenzív osztályon van. Beszéltam a mutterével, azt mondta, belső vérzése van. Ezek mellett nem számít a törött láb és a fején néhány karcolás. Az arcát zsebkéssel elcsúfították.

A rohadékok! Pége jóképű srác, büszke is az arcára, még büszkébb, mint a motrára. Azért egyformán ápolta mindig arcát és a motrát is.

— Dagi, ki kell csinálnunk őket. Mostanra már biztos utánaérdeklődtek a mi bandánkhoz, és ha nem találjuk meg mi előbb őket, akkor megtalálnak ők bennünket. Húzd fel a sört, nyomás, indulunk.

— Tudom, hogy le kell számolnunk velük, csak rád vártam, hátha te kieszelsz valami okosat. Mindig olyan fenegette csavaros ötleteid vannak. De miért olyan fontos, hogy mi találjuk meg őket? Szerintem egyszerűbb, ha megvárjuk, míg idejönnek, aztán szép puhára verjük őket, felvesszük néhány hieroglifet a képükre, szétrúgjuk a tüküket, és kész.

— És mit szólna Hellőregfiú, ha szétbunyóznánk a lokálját? Nem, öregem, mi kell megkeressük őket, egyenként számolunk le velük. A kibaszott kurva anyjuk, képesek voltak megbicskázni Pégét! Meg sokan is vannak még, kettőnknek öt Suzu sok ellenfél. Dagi, szedd össze minden motoros tudományod, ma éjszaka nagy szükséged lesz rá. Most először is meg-
gyünk tankolni, aztán végigjárjuk az ismert lebujokat, hátha tud valaki valamit róluk. Nyeregbe, fiú, még ma éjszaka el kell kapjuk őket. Reggel újra fel kell vennem az öltönyt.

FODOR SÁNDOR

Sündisznóállás II.

8.

Szombathelyről Rábamolnáriba utaztunk vonattal, osztálytársaimmal, onnan pedig gyalog mentünk a közeli Püspöktamásiba. Itt mihamar leforrázottan vettem tudomásul, hogy barátaim nem maradhatnak velünk. Tisztjeink — amint említettem — féltek, hogy ha fel találunk duzzadni, kivezényelnek a frontra. Lőrinczi zászlós meg is mondta ezt nekem — így nyíltan. Magyarázatképpen még hozzátette: jegyezd meg magadnak, kölyök: ezt a háborút az nyeri meg, aki túléli. Istennek hála, osztálytársaim is könnyű szívvel búcsúztak, és még aznap délután visszaindultak Szombathelyre.

Engem pedig — "kistaffroztak".

Szász szakaszvezető úr — aki végképp a raktár kezelésénél kötött ki — mindennel ellátott. Bakancsom-ruhám-köpenyem rendben volt. Kaptam még egy tartalékinget és új hátizsákot. Két tölténytáskát — húsésszel. ("El ne durrogtassa, Kicsi Fodor, szokása szerint, mert el kell a lőszerezéssel számolni.") Ez a "szokása szerint" a zilahy gyakorlótéren esett vitézkedésemre utalt. És kaptam még tartalék-gatyát, bár fehérneművel Édesanyám is felcsomagolt, továbbá bekecset-kucsmát (fehér bárányszőrrel készült, lelógó fülű). És (egyébként jó meleg) ötujjas kesztyűm mellé egyujjas bárányszőr-kesztyűt. Külön örültem, hogy a két egyujjas kesztyű, amelyen (mármint a jobb kézre való) még rést is vágta, hogy mutatóujjamat ott kidugva lőhessek, erős zsinagfélével volt egybefogva, így éjszaka a köpenyemmel együtt húzhattam fel örségbe indultomban, mert a két kesztyű benne volt a köpenyujjamban. Nos, ennek a zsinagnek külön örvendtem — legalább nem veszítem el az egyik kesztyűmet, gondoltam. Felényi Lali fogadott be szállására, ahol széles, dunnás kettős ágyat vetett nekünk a házinéni (akinek egy jóforma leánykája is volt) — de nem sokáig maradtunk itt, át kellett adnunk a szállást egy Zébics nevű, SS-örmasternek. Kettőnk a Jobbágyi család házába tettek (két likkal odébb), tisztos ház volt egyébként, de szobája földes padlójú.

A háznak — tán két — fia mellett, volt egy 16 éves forma lánya is. Már épp környezettem volna, amikor édesanyja észrevette, hogy itt valami készül. Az udvarra se engedte ki többé velem, a házban se marhattunk kettesben. A századból egyébként néhány lovászón kívül — időközben ugyanis, a visszavonulás során "került" vagy tíz szekerek — két gyenge szakaszra való, ha maradt. Felváltva — félszakaszonként — küldtek át a közeli Rumba a Rába-hidat őrizni (hetenként váltottuk egymást). Négy kilométernyire a hídtól volt ugyanis a Székesfehérvárt Vasvárral és Ausztriával, illetőleg (akkor) Németországgal összekötő műút, Kámnál. Ezért volt kiemelten fontos a gyenge úton emelt betonhíd a Rábán keresztül.

Az első ilyen egyhetes hídőrségbe való vonulásomat kiszínezte egy tündéri élmény, majd beárnyékolta egy kis csalódás is. A hídőrség ugyanis iszonyatosan egyhangú, unalmas szolgálat volt. Egy szakaszvezető — tán

Gergely — volt a parancsnokunk. Szálláshelyünket, "körletünket" az üres, híd melletti házat nem hagyhattuk el, csak az udvarra mehettünk ki. A betonhíd túlsó oldalán egy hosszúkas lövészgödörben őrködtünk fegyverünkkel és egy páncélöklökkel éjszaka, és a hídon fel-alá sétálva (ezúttal páncélöklök nélkül) nappal. Itt azonban — Püspöktamástól eltérően — senkit se kellett igazoltatnunk. Azt hittem, ez a hét örökké tart.

Nem tartott.

Már a harmadik vagy negyedik éjszaka — gyönyörű tiszta volt a csillagos ég, vastag hótakaró mindenfelé — én pedig a nemrég ázott, de már szintén behavazott lövészgödörben álldogáltam vastag nemezcizmában a bakancsom fölött, bárányszőrbekeccsel a köpenyem alatt, fehér lepedővel a vállamon, fehér kucsmában. A tiszta ég a sziporkázó csillagokkal — otthonra emlékeztetett. A Rába nagyon halk, szelíd locsogással próbált elaltatni, ami azt hiszem sikerült is, mert hirtelen felriadtam valami — nem is zajra, csupán neszezésre. Valaki itt van, a hátam mögött. Ébren is jól hallottam a mozgást. Lehet, valamelyik szakaszvezető úr marhaskodik, nem alszom-e, de az ilyesmi most kockázatos lenne, hiszen ha valaki lopakodva kívánná megközelíteni, akár le is lőhetném, figyelmeztetés nélkül. De — Isten őrizz — akár valami örült partizán is lehet, aki fel akarja robbantani a hidat — csak ehhez előbb engem kell elhallgattatnia. A szívem dobolt: nagyon féltem.

Lassan, nagyon lassan levettem a puskát a vállamról, óvatosan kibiztosítottam, vastag kesztyűmből a vágott részen kidugtam a mutatóujjamat, és úgy markoltam meg a puskagyat, hogy a billentyűnél fogjam át. A neszezés — hol közelebb, hol néhány méterrel távolabb — folytatódott. Egyetlen ugrással megfordultam és ezzel egyidejűleg teljes erővel elkiáltottam magam: Allj! Ki vagy?!

A lövészgödörtől két-három méternyire a Rába partján két nyúl hancúrozott a hóban — most egy pillanatra dermedten torpantak meg a váratlan mozgástól-hangtól —, azzal uccu, át a befagyott Rába jegén.

Mire magamhoz tértem, már el is tűntek. Amikor felváltottak, gyorsan lefeküdtem, senkinek se szóltam. Ki ne derüljön, hogy megvédtém a hidat — a nyulaktól. Reggelig nem tudtam elaludni.

Amikor visszatértünk Püspöktamásiba, megtudtam, hogy csomagom érkezett Édesanyámtól. Szegénykém disznót vágott és némi friss ázalékot-mit küldött nekem. Közben azonban élelmes bajtársaim kiváltották — megették, nekem valami kis bordacsontot hagytak és néhány darab almástész-tát — meg egy civil inget. "Ugye nem haragszol, Fedorka, de tudod, májas volt, véres és némi friss sültkolbász. Féltünk, megromlik." Mit mondjak — haragudtam. Felényi Lali is segített haragudni, de ennyivel maradtunk.

A következő órallásban töltött héten — arra emékszem — valamiféle parancsnokságról ellenőrizni jött egy elég idős ezredes. Igencsak alakította a kemény katonát.

— Te miért nem vagy a lövészgödörben?!

— szólt rám, amikor a hídon állva tisztelegtem neki.

— Jelentem, nappal a hídon állunk.

Közel lépett hozzám, mintha a gombjaimat vizsgálná, de úgy látszik, semmi rendelkezést sem talált. Aztán átalment a hídon. Elrémültem. Hajnalban az utolsó órá, aki a gödörben volt, ottfelajította a páncélöklöt, amelynek hosszú csőnyelére rá volt írva: "Achtung! Starker Feuerstrahl!" (Figyelem! Erős tűzcsőva!) Na, ha ezt az aranygalléros ellenőr észreveszi, nézhetjük magunkat! (A honvéd, aki elszórja fegyverét!) Az ezredes úr azonban, úgy látszik, azt hitte, a páncélöklől a lövészgödör felszereléséhez tartozik. A gödör szélén leguggolt (kíváncsi volt a felíratra), majd visszajött, és most már kedélyesebben kérdezte tőlem: — Ez a híres Stakker, mi?!

(A starkert Stakkernek olvasta.) Majdnem elröhögtem magam.

— Igenis! — hagytam rá, hisz reménytelen eset volt az öreg.

Beléptünk a februárba, amikor egy délután Püspöktamásiban bekopogott szállásunkon — egy csendőrmester. Nem jönnek-e el segíteni, hogy egy szekér fát megrakjon, hazahozzon az erdőből. Holnap reggelre el is kéreztetett "a századparancsnok úrtól" — nyilván Baradlay zászlóstól. Baradlay tudta, hogy csíki vagyok, azt hitte, minden csíki honvéd civilben a fát lopja télen az erdőből. "Puskát vihetünk?" — kérdeztem, nem minden mögöttes szándék nélkül: hát ha sikerül valami húsfélét hazahoznunk, elvinnünk a kedves Babos nénihez, készítsen el. "Nyugodtan" — felelte a csendőrmester és kacsintott: "Felőlem akár őzet is lőhetnek."

Felényi Lalinak kitűnő német puskája volt. Azt vittük.

Aránylag hamar megraktuk a szekeret (a fa már elő volt készítve, nagyjából legállyazva), és indultunk is hazafelé, de az erdőben nemhogy őzet — bár egy mókust se láttunk. Lelombozódva battyogtunk hát a szekér mellett, amikor már majdnem féltőn hazafelé Lali elrikkantja magát: "Fedorka, odanézz!!"

Odanéztem. A mezőn — távolról — jókora nyúl szaladt felénk a fehér havon. Fogtam hát a Lali puskáját, lefeküdtem, hogy biztonságban legyen a tartása — amikor a nyúl mintegy 200 méternyire előtűnt oldalt fordult és az erdő felé iramodott. (Valószínűleg észrevett bennünket.) Találomra eléje céloztam — és durrr!!!

A nyúl felbukott. Tarkón kaptam.

Rohantunk feléje. Egy német SS-katona is arra szaladt. Mit akar ez? Csak nem a nyulamra pályázik?! De nem. "Szép lövés volt!" — mondta magyarul. Kezet fogtunk, elváltunk. Még két-három nyúl rohant felénk (valahonnan meghajthatták valakik), és én durrogtattam is rájuk, de nem találtam. A szerencsével szerényen kell bánni. Hol előtűnt, hol mögöttük porzott lövéseim nyomán a hó.

Hazavittük a csendőrmester fáját (amikor a felesége pálinkát töltött nekünk a kenyér-szalonna mellé — én inkább egy pohár tejet kértem). Aztán — siettünk a nyúlal a falu Rábamolnári felőli végébe, Babos bácsiékhoz. Este — Babosékkal, a két öreggel és egy pesti menekült családdal — megettük a nyulat. De ezzel nem zárult le a történet.

Két nap múlva — ismét csak délután, hát megint kopognak.

Ezúttal két csendőr érkezett. Mint akik szolgálatban vannak. Nem gondolhattam

egyébre, mint hogy újabb segítséget kérnek. De — ketten? De — puskával-szuronnyal? Egyre kevésbé kezdtem hinni, hogy divatba kerülünk, erdőlként.

— Melyikük lőtte a nyulat? — kérdezte hivatalos hangon a főtörzsőrmester, a járőr-parancsnok.

— Én! — vágta rá Felényi Lali.

— Hát idehallgasson, maga szerencsétlen! — így a főtörzs. — Ha maga csak azt a nyulat lövi! De egy öregasszony lábát is el-lőtte, aki a vasúti töltés mellett gyalogolt!

Nem lapíthatam tovább.

— Jelentem, a puszta tényleg a bajtársamé, de a nyulat én lőttem!

A két csendőr nagyot nézett.

— Most már állapodjanak meg: melyikük lőtte a nyulat.

— Én! — ismételt meg a "vallomást". Az önök kollégája, az őrmester úr a tanúm rá. De én — igaz, a vasúti töltéstől legalább 2 kilométernyire volt — senkit sem láttam a mezőn, az egy SS-katonán, a bajtársamon és az őrmester úron kívül.

A főtörzsőrmester homlokát ráncolva kérdezte — láthatóan megenyhültebben irányomban:

— Most mit csináljak magával?! Mondja meg! Tiltott fegyverhasználat, engedély nélküli vadászat, egy ember megsebesítése... folytassam — hogy mi mindenért ítélné el magát a katonai törvényszék?!

Vágott az eszem, mint a borotva.

— Főtörzs úr, az őrmester úr is tanúsíthatja, akinek a fát vittük, hogy ott a mezőn még össze-vissza lődözve vadászott egy SS-katona is. Meg aztán (kacsintottam nekibátorodva) — tessék idenézni: ez az én puskám! (Egy '35 mintájú magyar Mauser volt.) Könnyű ellenőrizni, milyen golyó érte a néni!

A főtörzsőrmester összenézett járőrtársával: egyszerre bólintottak.

— Jól van, na. Próbáljuk meg. Maguk karakán fiúk, nem hagyják egymást pácban. Próbáljuk meg a svábra kenni az egészet!

Nem tudom, mi lett a dolog vége — de bennünket, főként engem többé nem kérdeztek. Ettől azonban még változatlanul kevés volt a kincstári koszt.

Egyik reggel összebészeltünk Lalival és még két bajtársunkkal.

Nem koplaltunk tovább — és kihallgatásra jelentkeztünk.

Baradlay elképedten hallgatta, hogy mind a négyen ugyanazt a szöveget mondjuk:

— Zászlós úr, kérem magam a frontra! (Igaz is: az alázatosan-t már mi sem használtuk.)

Baradlay ordítani kezdett. Amikor azonban megértette, hogy éhesek vagyunk, abba hagyta az ordítást. Vitézi ajánlkódásunkra nem válaszolt ugyan — de még aznap délen tisztességes adag ebédet kaptunk.

Azt hiszem, tíz napba se telt — és újabb szenzáció: mindkettőnk tisztos iskolába osztottak be. Hathetes tanfolyam után őrvetők vagyunk. A jobbák tizedesek (káplárok) lesznek egy, illetőleg két csontcsillaggal és magasabb zsolddal. Tizennégyünket választottak ki erre a célra és mentettek fel végleg a hídőrségtől.

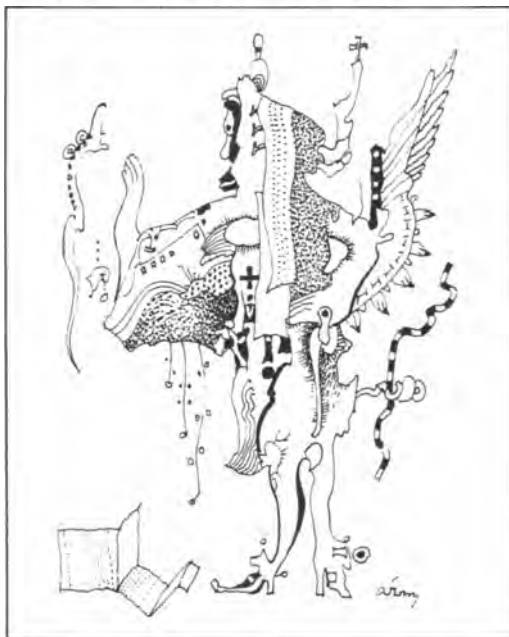
Nem koplaltunk tovább — és a frontra se jelentkeztünk. El kellett költöznünk Jobbágyiékra, így a reménységem is elmúlt: továbbra se lehet belőlem (Dániel szakaszvezető úr szerint) hősi halott, Jobbágyi néni is

örvendett annak, hogy immár nem kell éjjelnappal leánykáján tartania a szemét.

Március 18-ra, Sándor napjára készülünk. Szász szakaszvezető úr a raktár rendbetételével kezdte. (Nem miattam — Baradlay századparancsnok miatt, akit szintén Sándornak hívtak.) Engem is hívott, Felényivel és két másik társammal együtt. Volt a raktárban egy hatalmas láda román gyufa is. Dél-Erdélyben "zsákmányolták". Amikor Szász szakaszvezető úr kilépett valahová néhány pillanatra — belemarkoltunk a ládába. Akkoriban ugyanis a Dunántúlon valuta volt a gyufa. [...]

Majdnem elfelejttem a legfontosabbat.

Még Jobbágyiékna! valahogy elszakadt két egyujjas, vászonborítású kesztyűm összekötő zsinége. Csak maga a zsinég, valahol a bal csuklóm körül, a kesztyű fölött. Majd visszavarrom. Halogattam. Amikor egy vasárnap délután (nem sokkal "tisztos iskolára" való bevonulásom, a Jobbágyiékna! való elköltözésem előtt) végre rászántam magam, hogy megvarrjam, visszavarrom a bal kesztyűmet a zsineghez, csak a jobb kézre való került elő, természetesen a zsineggel. Az, amelyik csuklójánál elszakadt, a finom sző-

vésű, vastag spárgaféle — a balkezes — sehol. Kerestem. Egész délután. Felényi Lali nem is állta meg szó nélkül: az ilyet nem olyan fejetlenül csinálja az ember, mint én, hogy ide is belekutak, oda is beletúr. Módszeresen kell keresni. Én megpróbáltam úgy is. Egyvalamit biztosan tudtam: amikor utoljára őriztem a Rába-hidat, még megvolt. Csak itt lehet, a holmim között. Kezdjük a hátizsákkal. Kiráztam, kiborítottam belőle mindent a pokróccal letakart ágyamra. Még külön is belekutattam a zsebekbe. Nem volt. Aztán a köpenyemet fogtam vállatóra. A kenyérzsák. Ott sincs. Az ágy került sorra. Végigkutatam a szalmazsákokat is. Megkérdeztem Jobbágyi nénitől is, aminek egyébként nem sok értelme volt, mert a mama ellenségesen méregetett, amióta észrevette, hogy kinéztem magamnak a leányát. "Maga ollan hüle, hogy azt hiszi köll nekem a kesztyűje?!" Elkéreztem a gyakorláról és végigbolhásztam a — most már rohamosan olvadó hóban, vagy ahol már nem is volt hó — azokat a helyeket, amerre jártunk. A kesztyű — változatlanul sehol. Elmentem Rumba is, az őrség szállására. Nem találtak itt egy bal kézre való egyujjas kesztyűt? Nem.

Nem részletezem tovább, de sehol se ta-

láltam. És már március volt, a hó is elment. Április közepére jelezték a rovincsolást, amikor a téli holmit le kell adni. (A füles, fehér báránypáncsok, az ötujjas és az egyujjas kesztyűt és a bekecsét.) Azon töprengtem, vívódtam már, miféle büntetés várhat az olyan honvédre, aki "elköttyavetyéli a kincstári holmit?" A tisztos iskolán is egyre gyakrabban jutott eszembe a kesztyű.

Véletlenül tanúja voltam egy beszélgetésnek.

— Nem tudod, mi baja annak a kicsi Fodornak? — kérdezte Lőrinczi zászlós tanár kollégájától, Balázs hadapród őrmestertől.

— Fogalmam sincs. De én is észrevettem, mintha furcsán viselkednék ezekben a napokban. Valami nő miatt?! Nem tudom, na.

— Csak meg ne szokjon a kis hülye, mert ezek a csiszlikék (gondolom, a nyilasokra céltűzt), ha elfogják, felakasztják.

Össze kell szednem magam.

És összeszedtem.

Hamarosan ránk virradt a március 17-e.

A tisztos iskola délutáni foglalkozása rövid volt, hogy felkészülhessünk estére, amikor "éjjeli zenét" adunk Baradlaynak, aki szintén Sándor névre hallgatott. Egyik-másik jól értesült tisztos odasúgta nekünk, hogy nem bánjuk meg, ha a zászlós urat felköszöntjük. Ebéd után Szász szakaszvezető úr elkérte a kulcsainkat is.

Rendbe tettük magunkat. Megborotválkoztam, mosakodtam, bekentem vaspántos hegyivadász-bakancsomat zsírral — mit mondjak? Felkészültem. Tegyük hozzá — nem nagy lelkesedéssel. Nem kedvettem Baradlayt. Mondtam is Felényinek, ebből, meg-lásd, a végén valami kisül. Úgy is lett. Pedig jól indult a dolog.

Vacsorára egy-egy vaskos szelet sült disznóhúst kaptunk, eléggé ízesre készített hagymáskrumplival. Csak a kovászos uborka hiányzott mellőle. Nemsokára — úgy takarodó tájt — este tíz körül a tisztos iskolások ott sorakoztunk Baradlay ablaka alatt, amelyik mögöl (kötelező módon le volt ugyan sötétítve, de hangszigetelve nem) kihallatszott a bent, emelkedett hangulatú beszélgetés-tréfálkozás-nevetés. És rázendítettünk, hogyaszondja: "A zilahi fenyeserdő aljába..." Még én is énekeltem, bár nem szívesen. A következők azonban: "Ma este indulunk a frontra, búcsúzni jöttem, kis Kató" — annál lelkesebben. Én se sejtettem, a többiek se gyanították, hogy — olyanformán lesz.

Még egyebeket is énekeltek, főként népdalokat. Baradlay behívott minket, tepertűs pogácsával kínáltak és kulcsainkat megtöltötték borral. Köszöntöttük az ünnepet, majd ahogy illik, búcsúztunk, hogy a szállásunkra vonuljunk, jókedvűen, meg-meghúzva kulcsainkat. Éjjel táján elfogyott a borunk — és elaludtunk.

Éjszaka háromkor (utólag tudtuk meg, hogy pontosan háromkor volt) kiabálásra riadtunk fel:

— Riadó! Felkelni, emberek, összeszerelni, félóra múlva menet-öltözetben sorakozó! — költöget bennünket, ha jól emlékszem, éppen Szász szakaszvezető úr.

— Frász a hasadba! — mormogja Felényi Lali, és befordul. Én is nagyon álmos voltam, és nagyon dühös. Felültem: Szakasvezető úr, jelentem, ez pofátlanság! Előbb névna-

>>>>> folytatás a 14. oldalon

>>>> folytatás a 13. oldalról

pozni hívnak, utána kibaszás!

— Kicsi Fodor — fogta könyörgőre —, legyen esze! Komoly riadó van, jönnek az oroszok!

Oroszok?... Oroszok?!!

Igencsak elhagyott az álom. Sürgősen szedelőzködtünk, minekutána sikerült lámpát is gyújtunk. Fél óra múlva mosdatlanul ugyan, de menetöltözötten álltunk a század gyülekező helyén. Ott voltak a lovászok is, a fogatokkal. Ott a füstölő tábori konyha, ahol mindenkinek forró feketét (kockakávéból főtt) töltöttek csajkájaiba vagy kulacsfedőjébe.

Ot órákor — alapos számbavételt követően, minekutána két bajtársamat némi keresgélés után egy-egy menyecske mellől rángatták ki — indultunk Rum felé, ott volt a gyülekező. A hírdőrséget még az éjszaka leváltották és nem is sokkal ébresztésünk előtt visszaküldték Püspöktamásiba, hogy fel tudjanak készülni. Néháynak közülük azonban nyoma veszett (úgy látszik, civilbe öltöztek, elbújtak). Ha jön az orosz holnap-holnapután, nincs már amiért hepciáskodni, nem?

Reggel mindenki megkapta (2 napra) a maga komiszkenyerét, jó darab szalonnával reggelire. Tízeg tébláboltunk még Rumban (nem tudva még mindig: tényleg van-e "valami" — vagy holmi gyakorlatféle az egész), tízkor sorakozó. Egy egész zászlóaljnyi szedett-vedett népség. Ott helyben "nevet" is kapott: riadózászlóalj. Úgy is nézett ki: mi voltunk benne az egyetlen aránylag tisztességesen felfegyverzett, fegyelmezett alakulat. Összesen — jó, ha nyolcvan, az eredeti 250-ből. És egy utász szakasz, amelyik épp befejezte a híd aláaknázását. Azét, amelyiket annyira őriztünk. Ők is csatlakoztak hozzánk.

És megjött — az én emberem. A "Stakker".

— Honvédek! — állt a zászlóalj elé. A parancs: Kitarítani az utolsó csepp vérig! A részleteket, az egységek beosztását már tudják a tisztjeitek. Győzünk, vagy meghalunk!

Tisztelgett, megfordult és beült terepjárójába.

Többé nem láttuk.

Tisztjeink idegesek voltak. Russay törzserőmester úr — eltűnt. (Állítólag a háború után elvett egy püspöktamási leányt, ott telepedett le.) Tisztjeink — látszólag nyugodtak voltak. A többiek? Biztosan volt, aki félt, aki szorongott, más a "lelépés" lehetőségét latolgatta. Felényi Lali egykedvűen nézett az események elé: még mindig emlegette Szatyit, a barátját, akit mellette talált el egy időlen sorozat — és akit ő temetett el.

Én derűsen néztem a jövő elé. Mondhatni, majdnem boldog voltam.

A teljes boldogságból már csak az hiányzott, hogy valami könnyebb sebesüléssel kórházba kerüljek. Akkor aztán — nincs rovincsolás, agyó, vastag kesztyű, senki se kéri már rajtam számon.

Nem múlt el ugyan teljesen a veszély — de két hét alatt, imám úgy látszott, sok minden történhet. Tűzbe kerülhetünk, ahonnan (hosszabb-rövidebb idő után) kivonnak, hátravezényelnek, hogy összeszedjük magunkat. Fogságba is eshetünk. (Igaz, édesapám már betöltötte volt a tizennyolcat, amikor '14 őszén sebesülten fogságba került — és az sincs kizárva, hogy követjük Szatyit, odaát-ra.) Valahogy ennek se láttam a tragikumát.

Szinte semminek tűnt a fenyegető számonkérés mellett: Fodor honvéd, hol a balkezes bélelt kesztyűje?!

Délben még mindig Rumban tébláboltunk. Kiosztották a levest, a másodikat, repetázni is lehetett. Ez (a többiek legalábbis így látták) nem volt jó jel, de nekem egyre jobb kedvem lett. A századunk egyébként a Rába mellett, egykori őrházunk udvarán volt készenlétben. Tisztjeink bent, a szobák egyikében. Hűvös volt. Bár nem fáztam, nagy jókedvemben, hogy (valószínűleg) ilyen nemvárt módon, kitűnően oldódik meg az én nagy gondom, bekopogtam a szobába, ahol a vaskályhában égett a tűz. Fáztam egy kicsit, na. Lőrinczi rám nézett: "Mi van, kölyök?"

— Bejöhetek? — kérdeztem civil módra. Kovács zászlós vállat vont (Baradlay közben eltűnt — többé őt se láttam).

— Felőlem... — mondta Kovács, Lőrinczi pedig kacintott: gyere.

Közelebb léptem, Magyarország térképét nézték, Kovács, Lőrinczi, Balázs hadapród és talán Ségerc is, aki (meggyőződése szerint) csak azért nem lépett le — mert ehhez is gyáva volt.

— Győr elesett... — jegyzi meg egyikük.

Nézem én is a térképet. De hiszen a Rába Győrnél folyik be a Dunába! Mi pedig a Rába bal oldalán "tartottuk" a Rába-vonalat — majd boldog lesz a muszka szembe támadni, még akkor is, ha a híres Rába-vonalnak sehol egyetlen erősítését se láttam, néhány futóárkon kívül.

— Mondhatok valamit? — kérdeztem.

— Mondjad, kölyök — bólintott Kovács, a rangidős zászlós.

A térképen mutattam:

— Győrnél az oroszok túljutottak a Rábán. Azt jelenti, ha egyáltalán támadnak minket, nem északkeletről, hanem északról jönnek: oldalba kapják az egész Rába-vonalat.

— Nézzétek — nevette el magát Lőrinczi —, miből lesz a cserebogár!

Akkor még nem sejtettem, de utóbb kiderült — ez a "stratégiai" meglátásom jelentette katonai pályafutásom csúcsát. Szinte megdöbbentően ballagtam ki a szobából, ahol Felényi kevésbé megilletődötten szólt rám: Már azt hittem, leléptél valahová, így, hátizsákpuska nélkül! És anélkül, hogy bár odabícentettél volna nekem!

Mihamar gyülekezőt vezényeltek, ezúttal ismét menetöltözötten. A tisztjeink is előjöttek a kályha mellől.

Kijelölték harcálláspontunkat a Rába mentén. A mi rajunkat azonban Eröss szakaszvezetővel és Jére tizedessel, aki néhány hónappal előbb Mágocson a kivégző-négyesbe került — harcelőrsbe küldték, Kámba, hogy majd felvegyük az "érintkezést" az ellenséggel, és parancsra visszavonuljunk majd a Rába mögé. Ezt így tanítják, ahogy a Nagy Könyvben írva van.

Kám pici falu volt, mintegy 4 kilométernyire Rumtól, a Székesfehérvár-Vasvár-Ausztria (illetőleg akkor Németország felé tartó) műút mellett. Beszállásoltuk magunkat a falucska egyik házába, ahol egy félnőtáznak tűnő idősebb özvegyasszony lakott, a kislfiával. Nem tudom, miből élhettek, de bennünket frissen sült réttel várt. Eröss szakaszvezető gyorsan intézkedett: a megfigyelőpont a Székesfehérvárra vezető út melletti csalis dombon lesz, ott váltjuk egy-

mást kétóránként. Senkivel sincs bajunk, az ellenség közeledtét jelezzük. De... "Ide figyeljenek, emberek: akármilyen legyen is, az én tűzparancsom nélkül senki el nem süti a puskáját!"

Szó, ami szó: ebben az egész zűrzavarban ennél félreérthetlenebb (és számomra érthetlenebb) parancsot nem kaptunk. Mert ugyan kitől-honnan várjuk a tűzparancsot, ha a szakaszvezető úrnak fogalma sincs még arról, amit mi onnan már jól látunk, hogy jön a muszka? Hiszen a harcelőrs mögöttünk, a Rába tulsó partján pedig a század, a zászlóalj csak a lövöldözésből tudhatja meg, hogy baj van! És ha az ő nem süti el a puskáját (és az előrenyomuló oroszok se lönek), akkor a szállásukon tetvéskedők honnan tudják, hogy megjött a vendég?! Ezt osztottuk-soroztuk ketten Felényivel — és ha már Rumban oly elismerésre méltóan vizsgáztam stratégiából, előálltam aggályommal Eröss szakaszvezető úrnak is. A magas, kissé hajlott hátú, mindig kissé komor tiszt (egyébként csikdánfalvi volt) — rám vakantott:

— Mondja, Fodor honvéd, nem túlságosan okos maga? Küldje el azt a nagy eszét pihenni, különben elküldöm én!

Érdekes: fronton, front közelében ilyen nyersen, hogy ne mondjam, gorombán nem szóltak ránk a tisztjeink. Elhallgattam. Végül is — mindegy. Csak egyvalami fontos, ami — úgy tetszik — jó úton van: hogy elkerüljem az április közepe táján ránk váró rovincsolást.

Kámban — a faluban — egyetlen éjszakát töltöttünk.

Déltájt kijött hozzánk lóháton Kovács zászlós. Ellenőrizte a magaslatról az utat vizslató őrszemét, majd visszajött hozzánk és félrehívta Eröss szakaszvezetőt. Negyed óráig leckéztette négy szem között. Hogy mit mondott neki, azt nem hallottuk, de világossá vált a következőkből. Amint ugyanis Kovács ellovagolt Rum irányába, Eröss a szokottnál is leomozódottabban adta ki a parancsot: — Felszerelni!

Összeszedtük holminkat (távolról se olyan kapkodva, mint Püspöktamásiban). Felballagtunk a műút mellett magasodó, bozóttal-erdőcskével fedett dombra, ahol az őrszemünk állt. Ott aztán kettesével összegomboltuk sátorlapjainkat, felvertünk vagy hét sátrat a fiatal erdőben. Csergő-féle sátraikat húztunk, egy ásonyomnyira leásva, közepén lefolyó árokkal, és az egész "építményt" jól körülárkolván, hogy ne folyjon be a víz, ha netán eső lenne. Természetesen Felényi Lalival laktunk egy közös sátorban. Jére tizedes derűsen viszonyult ehhez a helyzetváltozáshoz, de Eröss szakaszvezető szentséggel becsülettel. Nem szívesen mozgult ki a kámi szállásról, amiből nekünk csak egy szalmával lehintett padlójú pajta jutott — az ő paplanos ágyával szemben. Nemcsak Lali meg én, de a többiek is örvendtünk, hogy éjszakánként nem kell tíz percet gyalogolva leváltanunk az őr.

Amint a sátrakkal megvoltunk, ki-ki lövészlyukat ásott magának az erdő szélén, én még ülőkével is elláttam az enyémet, hogy kényelmesebb legyen. Harcelálláspontunkról egyébként ráláttunk a műútra. Az első két napon viszonylag gyér forgalom volt rajta — mindkét irányban. Egyébként az utcán fel-alá hajtó járművek-gyalogosok ellenőrzése nem a mi dolgunk volt. Ezt Kámban, az útel-

ágazásnál ellátták a tábori csendőrök, németek és magyarok vegyesen.

Ellenségnek egyébként — se híre, se pora. Még távoli lövöldözést sem hallottunk, csak éjszaka, némi távoli morajlást északkeleti irányból.

Egyetlen gondunk volt, amelynek súlyát igazából csak úgy néhány nap múlva kezdtük érezni, és tíz nap múlva már elviselhetlenné vált, mert további visszavonulásainkon-össze-összekoccanásainkon is végig kísért: a harcálláspontot el nem hagyhattuk, és épphogy ivóvizet kaptunk, annyit, hogy kimossuk a szemünkből a csipát, borotválkozunk (most már én is borotválkoztam, hetenkint).

Egyébként az ételmentet rendesen kihozta reggel és délben a tábori konyha, délben a vacsorát is megkaptuk, hideg ételment formájában. És "gondoskodtunk" magunkról.

A kistermetű Jére tizedes például össze-súgott Eröss szakaszvezetővel, majd elének állt, azaz beszólt a sátrakba: "Két önként jelentkezőt kérek!" — majd meg is magyarázta, minek: Egy kis járőrözésről lenne szó, közjóléti ügyben!

Az első két jelentkezőre rá is bólintott, hozzánk el se jutott.

És elindultak hárman, de nem a műút mentén, nem is arra, hanem északkeletre, a szőlősdombok felé. Egy óra múlva már jöttek is. Jókora szőlőkaróra kötözött, körülbelül 70-75 literes hordót hoztak, majd pedig sürgősen beásták a hordót a földbe, csak a kukoricacsutka-dugó maradt a felszínen. Eröss szakaszvezető és Jére tizedes lopótökkel mérte belőle a bort, de senkinek se többet naponta egy kulacsnyinál. Azt mondták, akik vele voltak, hogy sehová se kellett betörniök a borért: az egyik kámi gazda épp kint volt a pincéjénél, ő maga ajánlotta fel nekik a hordócska bort: inkább igyák maguk, mint az idegenek.

Harmadik napon (a negyediken?) megindult a műúton — alattunk — is az egyirányú forgalom. Többé-kevésbé zilált külsejű német és főképpen magyar egységek jöttek az úton visszafelé. Egy szakasznyi (két szakasznyi?) német páncélos katona is jött harmonikaszóval, vadonatúj fekete egyenruhában. Hová lettek a harcokcsijai? (Tíz-tizenkét nap múlva megtudtuk.) Ellenkező irányba, Székesfehérvár felé senki-semmi se tartott. Civilek is szivárogtak ugyan visszafelé — főként nyilas-karszalagosok. A katonák között — távcsovel — egy csíki ismerőst is megpillantottam. Lerohantam hozzá az útra, és odaadtam neki két katonaképmet, adja át édesanyáméknak, ha hazajut. Hát ezzel kár volt sietni, mert végül — én jutottam haza.

Este — a harmadik vagy a negyedik napon, mindenesetre a boroshordó "beszerzését" követően — csak halljuk az alattunk néhány lépéssel az erdőszélen beásott őrszem kiáltását: "Állj, ki vagy?!"

Ilyen még itt nem volt. Kiugrottunk hát a sátrainkból, fegyverünket markolva.

— Aber Kamerad... (De bajtárs...) — halljuk. Német katona volt. Feltehetően — szökött. Eröss szakaszvezetőt nem érdekelte, "hagyjátok, menjen a fenébe" — mondta, Jére tizedes azonban nem hagyta annyiban: elvette a riadt német fegyverét, elkérte kulacsát. Szerencsétlen adta, nem kérdezte, minek. Szinte egykedvűen várta a sorsát. Jére eltűnt az üres kulaccsal, majd pár perc múlva

visszajött. Egy szelet kenyeret, hozzá szalonát is hozott. Odanyújtotta a "fogoly"-nak a puskájával együtt. A kulacsban — természetesen — bor volt.

A német felragyogott. Elégedetten-boldogan falt-ivott. "Legszívesebben veletek maradnék" — mondta. Jére pedig — tolmácsolásommal — eligazította, merre kerülje ki a kámi útágazást, ahol a "Feldgendarmarie", a tábori csendőrség várja a magafajtákat: akit így elfognak, annak a sorsa nem kétséges.

Csillagos éjszakán köszönt el tőlünk, sorra mindenünket megölelt. Nem tudom, meddig juthatott. Lehet, arra se maradt már ideje, hogy kügya a bort (újrátöltött) kulacsából. De az is lehet, ma is él, és eszébe jutnak a honvédek, akik olyan bajtársiasan bántak vele valami furcsa nevű magyar falu környékén.

Hanem az úton egyre sűrűbben áradtak a visszavonulók. A tábori konyha már csak naponta egyszer hozott meleg ételt: reggelre-estére hideget adott, lószalámit, konzervet, szalonát, feloldatlan kockakávéval. Aztán úgy a hetedik napon — elapadt a visszavonulók áradata. Este — fél kilomé-

ternyire — ágyú dördült. Eröss szakaszvezető kiküldött Felényivel, nézzük meg, ki "marháskodik" ott. Hát egy szem tarack, tábori ágyú volt, parancsnoka, egy tizedes épp felrobbantani készült. "Ne kerüljön a kezükbe" — mondta. Egyébként az imént — utolsó gránátját lőtte ki.

Békében hagytuk és visszatértünk a többiekhez, de mielőtt visszatértünk volna, dörrenést hallottunk, éleset. Úgy látszik, felrobbantották a tarackot. Alig jelentettük a látottakat, a csillagfényben láttuk, amint vagy hat honvéd vonul visszafelé az úton, amelyiken immár senki se járt.

Tőlünk alig másfél kilométernyire, az erdő irányából egyre erősödő lövöldözés hallatszott, aknabecsapódással vegyítve. Eröss szakaszvezető nem aludt. Ismét Felényt meg engem szólított.

— Idehallgassanak. Nincs mitől félni, megértették?! De ha parancs nélkül lőni mernek, akkor végük. Ne felejtsek el: úr ott is lesz, tanult ember ott is kell.

Ez elég világos beszéd volt. Félttem ugyan egy kicsit az (ismeretlen) fogságtól, de még mindig nem annyira — mint a számonkérés-től a kesztyűért. Utána Eröss megparancsolta, hogy bontsuk le, csomagoljuk össze a

sátrakat. Kihúzgáltuk a cövekeket, a rudat, szétgomboltuk a sátorlapot, amúgy nyirkosan összehajtottuk és betettük a hátizsákba. Hajnalodott, mire elkészültünk.

Az erdő felől nem volt mozgás — pedig onnan kell jönniök. Az éjszakai lövöldözést néhány elszórt durránás váltotta fel. Ott torporogtunk a csalt szélén, lövészgödrünkben. Már elég világos reggel volt, amikor az úton lóháton vágatott felénk Rum irányából valaki, majd felkaptatott a domboldalon. Lőrinczi zászlós volt.

— Eröss szakaszvezető! Jére tizedes! Bevonulni! — és már fordította is meg a lovát.

Öt perc múlva libasorban vonultunk a műút felé az ösvényen. Pedig a másfél kilométernyire előttünk húzódó erdő irányából még mindig nem volt mozgás. De annál erősebb lövöldözés, ágyúzás támadt a Rába felől, nem messzire attól a helytől (a hídtól), amerre mi tartottunk. "Ugye mondtam?" — fordultam Felényihez, de még ő se nagyon méltatta éles stratégiai előrelátásomat. Libasorban mentünk vissza a híd felé vezető úton, de nem az úttesten, hanem az árokban. Pedig sehol ellenséget nem láttam, nem is lőtt ránk senki. És hátunk mögött, az erdő felől se volt mozgás. Iszonykodva kerültük ki az árokban fekvő, tarkón lőtt orosz katonát. Hogy került ez ide? Kicsoda végzett vele? Mikor?

Mihamar átmentünk a Rába hídján. Rumban voltunk. A Rába bal partján, nem több mint másfél kilométernyire hallatszott a lövöldözés. Egyszer csak egy utász zászlós hangját hallom: "Visszatértek a fiúk?" A választ nem hallottam: lehet, a kérdező nem válaszolt, csak intett. Iszonyú dördülés. Még egy. A Rába innenső oldalán álló hatalmas Tigris páncélos lőtt a front irányába, majd rettentő csöröm-csörömmel elvonult.

Még egy fülbe-szívbe nyilalló dördülés — légnyomással.

Életem egyik legfájdalmas látványa.

A Rábán átvezető betonhíd lassan felemelkedett, darabokra tört, majd a vízbe omlott. Úgy látszik, arra vártak a robbantással, hogy visszaérkezzünk Kámból.

Máig se értem, mi értelme volt felrobbantani a drága hidat, amikor alig egy kilométerrel lennebb — már a Rába bal partján volt az ellenség?!

Pontosan az történt, amit egy hete megjósoltam. De nem vagyok rá büszke. Azóta se voltam büszke arra, ha igazam volt — nálam rövidlátóbbakkal szemben.

Kinek volt igaza — tehát — és kivel szemben? Mindenkinek — mindenkivel szemben. Igazuk volt azoknak, akik "leléptek", civilbe öltöztek, eltűntek, elbújtak. Azoknak is, akik az igencsak megcsappant, immár alig két szakasznyira apadt századdal együtt maradtak — nekem például (amint az utóbb bekövetkezett események igazolták), bár volt, aki jobban tette volna, ha idejében "lekopik", vagy ellenkezőleg, tovább marad a székesfehérvári fogolytáborban, mint Felényi Lali például, aki annyira vágyott már haza, hogy megunta csetlés-botladozásomat — és három év múlva sikerült visszajutnia Krasznabéltekre, majd a szatmári Kölcsey-gimnáziumba (a zilahi Wesselényibe?) visszairatkozni. Volt, aki egyféleképpen járt el — és szerencséje volt. Más ugyanúgy tett, és soha sem került elő, vagy csak hosszú idő után adott hírt magáról. Most azonban még

>>>>> folytatás a 16. oldalon

>>>>> folytatás a 15. oldalról

Rumban vagyunk a felrobbantott Rába-híd mögött. Már délután tüzelőállást kellett volna elfoglalnunk, olyan közel voltak a Rába innenső (bal) partján az oroszok. Arrólfelől, ahonnan visszarendeltek bennünket, nem volt mozgás: lehetséges, hogy a Székesfehérvár felől előrenyomuló a műút mentén vonultak tovább Vasvár — illetőleg Ausztria-Németország felé.

Hűségese tisztjeink (Kovács és Lőrinczi zászlósok) idegesek voltak: késett a sorsunk felől rendelkező parancs. A front pedig — vésszen közeledett.

Végre. Gyülekező. Összeszedték a Riadózászlóalj, és indulás. Hová is? Csak arra emlékszem, hogy Gyanógeregyének indultunk, majd ahogy Rumot elhagytuk — századunkat négybe szakították: egy félszakasznak az élen kellett haladnia, élrajt és terepkutatókat biztosítva, két félszakasznak az oldalvéd szerepét látta el a vonuló zászlóalj jobb és bal oldalán, maradt sereghajtónak is egy félszakasz. Ezek tűntek el a leg hamarabb: elfogták őket (valakik), vagy leléptek, mert többé egyet sem láttam közülük. (Egyébként lövöldözést se hallottam a zászlóalj mögül.)

Az elkövetkező öt-hat nap eseményei összefolynak emlékezetemben. Mindaz, amiről szólok, talán nem pontosan ebben a sorrendben következett, ahogyan én emlékszem. Egyvalami azonban biztos: az elkövetkező héten nem járt le lábamról a bakancs. Pedig merültem vele bokáig mocsárba, gyakorlatom vizes fűben (amitől átázott a mégoly edzett és jól zsírozott hegyivadászlábbeli is).

Állítólag Szombathely felé vonultunk, arra indítottak el. Hogy visszafoglaljuk. Első (második?) éjszaka egy falu felé tartottunk, valahol a szélén égett a csűr, egy "varrógép" gyűjthatta fel, az éjszaka járó duplafedeles, igencsak divatjamúlt kis orosz repülőgépek valamelyike, amelyek egy-egy bombátgyújtóbombát pottyantottak le a front mögött, esetleg egy-egy "Sztálin-gyertya"-füzért eresztettek alá, amelyik ejtőernyőn libgett és nappali világosságba fürdette a tájat mintegy 5-6 percig, vagy ha magasabbról "küldték" — akár tovább is. Ilyenkor álltunkban-ültünkben-fektünkben megmerevedtünk — így nem nagyon vettek észre bennünket. Az égő csűr közelében haladtunk el éppen, amikor halljuk egy "varrógép" berregését. Őkelme is észrevehetett, mert géppuskából rövid sorozatot küldött felénk a magasból: eléggé kellemetlen érzés volt látni, amint három nyomjelzős lövedék úgy érkezik felénk odafentről, mintha egyenesen a koponyánknak tartana. Persze csak rövid életű volt ez a kellemetlen érzés, mert a három lövedék mihamar legalább 50-60 méternyire csapódott be (kevésbé fényes társaival együtt) — senkiben-semmiben se téve kárt. A következő éjszaka egy erdőn gyalogtunk keresztül. Az élrajból éppen Felényi Lalira és rám került a sor, hogy "terepkutatókként" haladjunk a raj, majd a félszakasz maradéka, végül a riadózászlóalj törzse előtt. Eléggé szorongató feladat az ilyen. Ha ugyanis ellenség van az erdőben, a két közelítő terepkutatót hangtalanul teheti el láb alól, hogy könnyebben bánhasson el a gyanútlanul közeledő zömmel, élrajostul. Feltűzött szuronnyal felváltva iparkodtunk előre az erdőben Lalival. Szerencsére senkit-sem-

mit se észleltünk az enyhe csillagfényben — és útjában se voltunk senkinek. A nem túlságosan nagy erdő túlsó széléig lopakodtunk, így húztuk magunk után a mieinket — az egész zászlóaljjal. Az erdőszélen azonban, szemből beszédfoszlányokat hallottunk. Megálltunk, jelentettük. Megállt az egész zászlóalj is csendben, majd lassan, óvatosan felfejlődött velünk egy vonalban, hogy amilyen észrevétlen csak lehet, ki-ki hozzáfogjon, és lövészteként ásson magának. Nemsokára a (halkan) beszélgetők — mintha közeledtek volna. Magyar szavakat véltünk hallani. Hajnalra kiderült, hogy egy magyar, Szent László hadosztályhoz tartozó alakulat szándékozott "elfoglalni" a nem túlságosan nagy erdőt, amelyiken keresztül vonultunk. Szerencsére éjszaka lehorgonyoztak az erdőszél közelében, így nem puskáztunk össze. Aztán — ment ki-ki a maga útján. Mi egyenest Szombathelynek, hogy visszafoglaljuk.

Nem mondom, hogy nem féltünk ezeken az éjszakákon, kivált mert nem váltották le a rajunkat a megtisztelő, de kissé nyomasztó feladat végzésétől, hiszen mi voltunk — mondtam már — az egyetlen igazán katonásnak tűnő alakulat a "riadózászlóalj"-ban, ahol egyik-másik honvédnek még puskája sem volt. Bizony féltünk, kiváltképp amikor éjszaka rám hárult a terepkutatói feladat, minden bokorba beleszűrkháltam a szuro-nyommal, amelyik mellett elhaladtam, és lestem Felényit, mialatt ő döfködté az útjában lévő bokrokat.

A következő hajnalon egy faluból kifele tartva, a szélén egy patakmederhez érkeztünk — de nem mentünk át a tömzsi köhídon. Már nem emlékszem, azért-e, mert parancs állított meg, vagy egyszerűen mert halálosan kimerültek voltunk. Arra sem emlékszem, Felényi mit tett, pedig fél szemünket végig egymáson tartottuk: én a fegyveremmel és egy időközben rámbízott páncélököllel behúzódtam egy ház előtti, útszéli árok hídja alá. Lábam kilógott a hidacska alól, amit csak akkor vettem észre, amikor rugdosás térített magamhoz, riasztott föl mély álmomból. Vagy öt-hat német hegyivadász állt fölöttem — körülöttem, rám tartott fegyverüket azonban leeresztették, mire kibújtam, és felismerték egyenruhámot a sátorlap alatt, amelyikbe beburkolóztam. Amikor németül szóltam rájuk: "Was ist denn los?!" ("Mi történt ugyanbiza?") — végképp megnyugodtak. Kiderült, hogy a falu szélén elfolyó patak innenső oldalán együtt kell tüzelőállást foglalnunk, mert egy nagyobb orosz egységnek kell érkeznie. Honnan tudták? Fogalmam se volt — ma sincsen.

Közben a mieink is előkerültek a hidacska alól, kertek tövéből, aszerint, kit honnan sikerült felébresztenie Lőrinczi zászlósunk. Persze, csak a mieinkről volt szó: a zászlóalj többi része már útban volt valamerre visszafelé, talán. Rokonszenves fiatal hadnagy volt a németek parancsnoka: kevesen voltak, egy jó szakaszra való, ha kitelt belőlük, de volt villámgéppuskájuk.

Beástuk magunkat a patak mentén. A hadnagy — tán Lőrinczi zászlóssal együtt — végigsétált a mintegy kétszáz méternyi "frontvonalon". Engem külön is figyelmeztetett, maradjak a páncélököllel a híd közelében és legyek egészen nyugodt. Ki se dugjam a fejem, amíg az első páncélos (ha lesz) a hídra nem ér: akkor lőjem ki rá a páncélököl, hogy elzárja a többi útját. Mindenkit fi-

gyelmeztetett, ne lőjön, amíg a villámgéppuska tüzet nem nyit. Nem mondom, kissé szorongtam a páncélököllel. Azt talán túlzás lenne mondani, hogy félttem — hiszen akkor valószínűleg elszaladtam volna —, de drukoltam becsületesen és reméltem, mégis több eszük lesz az oroszoknak, semhogy páncélosokkal támadjanak — és éppen itt.

Fél órája se áshattuk be magunkat hevenyészett lövésztekőnkbe, amikor erősödő ordítóást hallunk — a szembeni füzesek felől. Irgalmatlanul hurrázva, mintegy kilométernyi távolságról rohantak felénk az oroszok. Rengetegen és — hangulatukból ítélve — részegen. A parancs szerint azonban vártuk, hogy a villámgéppuska megszólaljon. A közelemben végre megpillantottam egyik oldalon Felényi Lalit, másikon egy német hegyivadász-káplárt. Nem tudom, Lali milyen lelkiállapotban lehetett, de a káplár olyan nyugodt volt, mint az aludt. Bakancsomra mutatva, felemelte a lábát, és azt magyarázta, mennyivel "praktikusabb" az ő, hegymászó-szögekkel kiverő bakancsuk, mint a mi vaspántos talpú, nehéz lábbelink. Még nyugtatgatott is ("Ruhe-Ruhe" — mondogatta) — amikor én egyre riadtabban néztem a közeledő ordítóók felé, akiknek nagy részét még eltakarta a füzes-rekettetés, de néhányat már láthattunk, amint erősen imbolyogva, de annál lelkesebben szalad felénk. Már alig fél kilométernyire lehetettek. Azt hihették, senki sincs velük szemben, mert lassacskán abbahagyták a hurrázást. Amikor már kezdtem volna azt hinni, hogy a "kamerádok" meg akarják adni magukat, azért nem lőnek — egyszerre csak felberrent a hadnagy géppisztolya, és nyomban rá a villámgéppuska is mennydörögni kezdett. Lőttek a többiek is: mellettem a káplár rövid célzott sorozatokat eresztett, amíg volt kire. Mert szinte csak másodpercekig volt. Aztán az imbolyogva felénk közeledők — eltűntek. Volt, aki golyót kapott, volt, akit az ijedség (vezényszó?) fektetett le.

Mintegy három-négy percnyi sűrű tüzelés után a hadnagy szól: Tüzet szüntess! Ha a vezényszót nem hallotta is mindenki, arra figyelmeztetett, hogy a villámgéppuska elhallgatott. Gyorsan felpakoltak a németek és velünk együtt elhagyták tüzelőállásukat géppuskától-mindenestől, visszaindulunk, a falun át. Jó két-háromszáz méternyire lehattunk iménti állásunktól, amikor megindult az aknazápor az elhagyott patakpart ellen. A német hadnagy mellettem ment el, rám kacintott és visszafelé intett: Ez most eltart egy darabig — mondta. Nemsokára megköszönte Lőrinczinek segítségünket, és alakulatával levált rólunk: mi ugyanis Egyházsrádócnak vettük utunkat, ahová holnap estig el kell jutnunk. Addig kitart a hideg élelem, ott — ígérté szerint — meleg ételt kapunk, és az élszakaszt leváltják.

Vonultunk hát: Lőrinczi zászlós valószínűleg tudta, hová. Mihamar egyesültünk az egész biztosító feladatot ellátó századunkkal. Magától a zászlóaljunktól is elszakadtunk mintha. Meneteltünk hát — ahogy Lali megállapította — a semmi felé. Emlékszem, másnap déltájta egy tanya közelében egy csilitos árnyékában leültünk falatozni. Ki-ki elövette maradék komiszkenyerét, felnyitotta diszohúskonzerjét. A kenyérből vacsorára is hagynunk kell (már nem emlékszem pontosan, talán egy kis szalonna mellé). Holnap reggel, ha minden jól megy, meleg étel vár

azon a bizonyos Egyházasrádócon. A tanya mintegy fél kilométernyire volt tőlünk. Nem közelítettük meg azonban, féltünk, hogy esetleg már nem honvédek vagy németek vannak ott, akár az oroszok is befészkelheték magukat, és odáig teljesen nyílt volt a terep. Miközben falatozgattunk, valami fura füttentésfélével a lábam előtt csapódott a földre. Nem voltam rest, kipiszkáltam: puszkagolyó volt. Lőrinczi magához intett Felényi Lalival: "Sajnálom, kölyök, de itt egyedül te tudsz elfogadhatatlan németül: vonuljatok a faszor mentén előre, de nagyon óvatosan, legalább kétszáz méternyire élénk. Ha németek jönnek, tartsd fel őket szóval, amíg zsebre rakjuk a fehér zsebkendőket, ha oroszok, iparkodjatok vissza, vagy tűzzetek fehér zsebkendőt a szuronyra. Vigyázzatok egymásra, szuronyt fel, tölts, tüzelj!"

Lassan, lopakodva, egyenkint szökellünk, kúszunk előre, amíg Felényivel a tanya vonalába értünk. Jó ideig nem váltottunk szót — végül Felényi törte meg a hallgatást:

— Mi lesz ebből, Fedorka?

— Azt csak a Fennvaló tudja — feleltem.

— Tovább ne is menjünk — szólalt meg Felényi —, hiszen egy földhányásos ároknál voltunk, amelyik pontosan keresztbe húzódott előttünk. Érdekes, nekem eszembe se jutott, hogy tovább is mehetnénk. A földhányás mögül ugyanis jó kilátást teremthettünk-túrhattunk magunknak gyalogsági ásóinkkal, anélkül, hogy a nyílt terepen — esetleg — szemből közeledők láthattak volna.

Miközben a földhányás mögül kozmetikáztam magamnak a földet, kis lövésztekővé alakítottuk "harcálláspontunkat", a német mondatot fogalmazgattam magamban — amivel a Kamerádokat fogadom majd, ha ők jönnek. Kissé szorongtam ugyanis, mi lesz, ha oroszok jönnek majd, hiszen a nyelvükön nem tudok, és nem hiszem, hogy örvendenek, ha németül szólítom meg őket — ha netán késő lenne már visszahúzódnunk a többiekhez, amikor felismerjük őket. Gondomat meg próbáltam osztani Lalival, akit nem nagyon foglalkoztatott ez a lehetőség: — Valahogy lesz, ne búsulj — mondta. És neki lett igaza.

Amikor sötétedni kezdett volna, jött a (kiáltott) parancs: bevonulni. Vagyis — ismét indulunk valamerre. Nem örültem neki — de csalódott se voltam.

Mentünk, mintegy ötven-hatvanan hátrafelé, ahol Egyházasrádócot sejtették — vagy tudták — Kovács és Lőrinczi zászlósok, és néhány (megmaradt) szakaszvezetőnk, tisztesünk.

Egész éjszaka vonultunk — inkább vándoroltunk, mert ez már inkább az volt, semmint vonulás. A lábam, amelyik ez idáig egész katonáskodásom alatt nem okozott gondot, akár zoknit, akár kapcát viseltem (az egy vérmérgőzés kivételével Keszthely mellett), most egyre elviselhetetlenebbül kezdett égni. Közel egy hete nem járt le róla a bakancs. A holdvilágban mintha egy vasútvonal töltése kezdett volna kibontakozni előttünk, egy állomásépület-félével.

— Allj! Ki vagy?! — rikkantott egy őrszem az élen haladó Lőrinczire és a nyomában lépkedőkre. Lőrinczi mondta a jelszót — az őr a jelhangot, ami azt jelenti, hogy mehetünk tovább. A zászlóalj a vasútvonal mögött hosszan elszórva aludt, az állomásépületnél a zászlóaljparancsnok várt. Magához kérte

két tisztnket, akik rövid tíz percnyi megbeszélés után az állomásépület szomszédságában helyeztek el bennünket. Egyébként nemcsak a riadózászlóalj katonáival találkoztunk itt, hanem a két-három napja hajnalban látott szentlászósokkal is. A váróteremben, egy padon legfennebb 15 éves fiú aludt, ülve. Almában egyfolytában bólogatott rohamsisakos fejével. Nagyon kimerült lehetett: zubonyán (nem volt rajta köpeny) kopjás jelvény. Nem sokat törődünk azonban egymással. Éhesek voltunk, és álmosak. Főként álmosak-fáradtak. Elmajszoltuk Lalival maradék kenyereket és lefeküdtünk a váróteremben. Egyébként — csend volt. Se közeli, se távoli lövöldözés, se "varrógép"-berregés. Nem is rákétáztak a (sejtett) front felől ezen a nagyszombat hajnalon — a Feltámadásén — 1945. március 31-re virradóra.

Nem tudom, mennyit, de sokat nem alhattam, mert valaki (valamelyik tisztesünk, talán épp Erőss szakaszvezető) felrázott: "Fodor, maga következik őrségbe!"

A frászbba küldtem a szakit, soha se rokonszenvezett velem, most meg éppen kitol velem, hiszen épp eleget voltam ezekben a napokban terepkutató-felderítő meg miafe-

Arkossy István grafikái

ne. Kelet felől mintha derengett volna. Azt se tudtam, hová kell őrségbe állnom, és önkéntelenül vállamra kanyarítottam kenyérsisakomat, hátamra a hátizsákot, és indultam a szakaszvezető után. Kissé irigyeltem Felényit, aki jóízűen húzhatta tovább a csendest. Két óra múlva valószínűleg ő vált fel Erőss szaki jóvoltából, aki vele se rokonszenvezett egyébként, benne is holmi elkényeztetett "úri csemetét" látott, mint bennem.

Álltam-álltam egy darabig az állomás mellett, egy golyószóró mögött a tiszta, csillogos egü tavaszi éjszakában. Csend volt és nyugalom mindenfelé, mintha háború se lenne. "Hátha békét kötöttek az éjjel?" — jutott eszembe, ami azonban nem tűnt valószínűnek, de még a fegyverszünet sem. Arra gondoltam, nem ártana valami lövésztekőfélét tőrnom magamnak, ami megvédené az aknaszilánkoktól, ha szemből megindulnának a vendégek. Mire kész lettem — tán fél óra alatt — a lövésztekővel, annyira megvirradt, hogy akár látni is lehetett volna, ha előttem nem borítja köd a szomszéd falu házait. Megérkezett a konyha is, forró feketével, lekvárral-kenyérrel és hideg élelemmel, hogy a fene ette volna meg, mert főtt

ételt nem hozott. Közben Lali is felébredt és kiáltozni kezdett utánam, nem tudta elképzelni, hová tűntem el. Válaszoltam neki, ő hozta kulacsomba a kávé, vételezte fel a hideg élelmet-kenyeret. Alig jutott időm azonban belerakni mindent a hátizsákomba és felhajtani a kávé, amikor a falu felől géppisztolysorozat perregett bele a hajnali derengésbe. A mögöttem — a vasúti töltés mögött lévő háztetők cserepe is megszólalt. Ezt érte a géppisztolysorozat. Gyorsan lefeküdtem a golyószóró mögé, magam elé húztam teli hátizsákomat, jó lesz golyófogónak, ha közben (mint rendesen) vissza nem rendelkez. Lali beszaladt a váróterembe hátizsákjért, fegyveréért, majd visszajött és levágta magát, majd túrni kezdett gyalogsági ásójával köztem és az állomásépület között. A legjobbkor: az oroszok aknázni kezdtek. Vagy két-három akna hullt hosszabb fütttyel a vasútvonal mögé, aztán egy kurta füttty következett és egy igen erős robbanás. Hullott rám a föld. Ez bizony a közelben csapódott le — szerencsére nem Felényi irányából, hanem az ellenkezőből. Vajon én is kaptam valamit? Sebesült meg valaki? Azt még Keszthelyen hallottam ápolitjaimtól, hogy első pillanatban az ember nem érzi a sebesülést. Megtapogattam fejemet, lábam, emelgettem a karomat, végignézttem, amennyire tudtam, a testemen, de minden rendbenlévőnek bizonyult. Felényi hangját hallom: "Nincs baj, Fedorka?" — Nincs — szóltam vissza, ő meg magától mondta: — Engem se ért. Na, hála Istennek. Nem tudom, mennyi ideig tartott ez a kábult önvizsgálódás, amikor éktelen ordítózásra figyeltem fel: — Magyar! Magyar! — kiáltottak az előttünk lévő falu házai mögül, a ködből kibontakozó oroszok. A mieink dehogys lőttek. Felálltak és szembementek velük, az egész Riadózászlóalj, a vasútvonal mentén. — Gyere, Fedorka! — ütögeti a vállamat Felényi Lali. Nyugodtan felállhattam, hiszen az oroszok se lőttek. Gyorsan kivettem és messzire hajítottam a golyószóró záródugattyúját. Ne használhassa senki. Felvettem a hátizsákot, nyakamba kanyarítottam a puskát, és Lali mellett, a többiekkel elindultam szemben az "ellenséggel". Még — a többiekhez hasonlóan — a kezem se tartottam fel, megadást jelezve. Az első orosz, akivel találkoztam, kezét nyújtotta: "Brávó, magyar!" — mondta, és nadragzsebébe nyúlva egy marék mahorkát adott nekem adni. Magyarázni kezdtem, köszönöm, de én nem fumálok, nicht rauchen, mire a kedves ukrán — amit később tudtam meg, feldühödött és "propaganda Hebbelsza" felkiáltással fenébe rúgott, mintegy megrovásként, amiért én a Göbbels propagandájának hitelt adva, nem akarom elfogadni az ő dohányját. Utána megint nyújtotta felém a dohányt, amit immár készséggel elfogadtam, hogy lássa: fogott rajtam a "politikai nevelőmunka". Utána intett, menjek bátran tovább, ő pedig sietett előre a győzelem irányában.

Ez 1945. március 31-én volt, nagyszombat. Tehát — fogságba estem. Csak attól tartottam, hogy amilyen balszerencsés vagyok, még jöhet egy ellentámadás, "kiszabadítanak" — és jön a rovancsolás. Iparkodtam hát hátrafelé, a falu irányában, amelyben épp szakadozott fel a hajnali köd.

(folytatjuk)

FODOR DÓRA

A nők, akik szerzők akarnak lenni

Mihaela Mudure által szerkesztett, 2001-ben megjelent tanulmánykötet: *These Women Who Want To Be Authors — A nők, akik szerzők akarnak lenni* — angol és francia nyelvű tanulmányokat tartalmaz a 18. század olyan író- és költőnőiről, akiknek a kor határait átlépve, de ugyanakkor kihasználva a felvilágosodás korszakának változásait, sikerült önmagukat alkotóként elismertetni.

A kötethez írt előszóban Mihaela Mudure általánosan is foglalkozik a szerzőség kérdéskörével, de főleg a nők helyzetét vizsgálja ebben a szerepben. Kihangsúlyozza, hogy az én meghatározójaként fölfogott szerzőség sajátosan európai és modernséget hirdető gondolat.

A felvilágosodásig az az elterjedt vallásos nézet uralkodott, hogy a szerző, az alkotó nem más, mint az apai jellemvonásokkal fölrüházott Isten szószólója, Istennek, aki mindennek alkotója és forrása. A férfiközpontúság ilyen módon rányomja bélyegét az Istenképre és ezzel egyidőben az alkotó művész mivoltára is. A nő tehát ebből a művészképből ki volt zárva, és a nők semmilyen könyvnek sem lehettek alkotói. A 18. században nagyfokú változás jelentkezett: a könyv az önmeghatározás jelvéé válik, amelyet büszkeséggel alkotnak, sőt néha egyfajta agresszív öntudattal.

Központi gondolata az előszónak: noha a felvilágosodásban föllépő szerzőnők elméletileg nyerhettek az egyén, az én fölértékelődéséből és a kornak megfelelő általános felvilágosodásból, a nőket a nyereségből kikutatni próbáló tendenciák sokkal fokozottabbak voltak az őket biztatóknál.

A nők alkotói, szerzőségi próbálkozásait s az ezzel járó szerénység hiányát — a 18. század gondolkodásmódja szerint — azonnal büntették: próbálkozásukat tisztesség hiánynak, igyekezetüket gyakran patológiakusnak tekintették. Sona Nováková említ tanulmányában Delarivier Manley 18. századi angol író nő pályájának alakulását, aki politikai gúnyirataival a közéleti szféra középpontjába került. Az író nőt azonban nem tartották közéleti személyiségnak, hanem merész, néha erotikus jellegű szatirikus művei miatt a "közéleti nő" kifejezést prostituált jelentéssel használták rá vonatkozóan. Az ilyen jellegű művek alkotása csak a férfiak jogában állt. Mindezek ellenére valójában a felvilágosodás énkultusza, az én fölértékelődése segítette a nőket abban, hogy helyzetüket, féltelmeiket legyőzve az irodalom területére lépjenek.

A kötet tanulmányainak sajátossága az, hogy habár más-más megközelítésben, de mindenik azokat a próbálkozásokat mutatja be, amelyekkel a 18. század szerzőnői igyekeznek alkotói öntudatukat felszínre hozni, közéleti szerepüket érvényesíteni egy olyan társadalomban, amelyben a nők jellegzetes helye az otthon, míg a publikus, közéleti szféra a férfiak kiváltsága.

Corinna J. Heipcke a *Late Eighteenth-Century German Women Authors' Strategies Of Self-Authorization And The Establishment Of A Female Author Function* (A 18. század utolsó felében jelentkező német író nők stratégiái az alkotói öntudat és a női alkotószerep kialakításának érdekében) tanulmányában két

18. századi író nő munkásságát elemezve rámutat arra, hogy mindkét író nő kénytelen volt irodalmi alkotásaiban álhűséget tanúsítani az elfogadott női szerepkörnek, azért, hogy kibékítse a közvéleményt. Ennek érdekében írásaikban a női alkotómunkát alacsonyabbrendűnek mutatják be, mint a férfiakét, a nőket pedig tehetségtelenebbeknek, munkájukat csakis nevelői célzatúnak és olvasótáborukat kizárólagosan nőköl állónak. Életrajzi adataik azonban megcáfolják az így kialakított képet, mivel az író nők küzdöttek alkotásaik megjelentetéséért, széles férfi olvasótáborot alakítottak ki, pénzt szereztek munkájukkal. Mindez pedig erőteljes szerzői öntudatról vall.

Lette Jensen tanulmánya: *Women Journalists In The Dutch Republic In The Eighteenth Century* (Újságíró nők a 18. századi Holland Köztársaságban) kiemeli, hogy noha Hollandiában ebben a korban kevés újságíró nő tűnt föl, e nők mégis kiemelkedő alkotók. Váltak egy olyan munkakört, amelynek területén a férfiak uralkodtak, és ezáltal számukra is lehetőség adódott aktív szerepet játszani a közéletben, befolyásolni a közvéleményt.

Mihaela Mudure az *Elizabeth Inchbald's Pangs Of Authorship* (Elizabeth Inchbald írói pályájának nehézségei) című munkájában azokra a nehézségekre mutat rá, amelyeket a 18. századi író nők legyőznie kellett, azért, hogy kitörhessen az akkori társadalom nőket érintő korlátaiból. Létét az összeegyeztethetetlennek vélt alkotói-közéleti szerep és a 18. századi szűk női szerepkör összeegyeztetéséért folytatott küzdés határozta meg. Regényében *A Simple Story* (Egyszerű történet) úgy tűnik, hogy az elfogadott normáknak alávetve magát a megszokott úton járó, az apai tekintélynek behódoló, az ész erejében hívó, kiegyensúlyozott nő típust juttatja boldoguláshoz, elvetve a szabadon gondolkodó, érzéseinek jogot biztosító női típus felemelkedési, boldogulási esélyét. Regényének előszavában azonban már meg-

szűnik a társadalmi szabályok képviselője lenni, és bátrabban vállalja az érzéseinek, énjének szabadságát követelő női attitűd jogosultságát.

Sona Nováková tanulmánya: *Public Women: The Cultural Role Of English Women Intellectuals In The Eighteenth-Century Public Sphere* (Közéleti szerepét vállaló nők: angol értelmiségi nők kulturális szerepe a 18. századi közéleti szférában) kiemeli, hogy manapság is, és nemcsak a köztudatban, hanem a tudományos felfogásban is előítéletekkel fordulnak az értelmiségi nők felé: ez vagy vénkisasszony tanárnő, vagy hisztérikus feminista, de mindenképpen agresszív, természetellenes, szeretetnélküli és sajnálatra méltó. Sona Nováková azokat a női szerepeket tárja elénk, amelyek áttörték a társadalom által elfogadott szűk női szerepköröket: megjelent például a politikus író nő típusa — Delarivier Manley —, a Bluestocking nők pedig az irodalmi szalonok házigazdáiként és aktív résztvevőiként egy olyan köztes teret alakítottak ki, amely már a publikus szerepkör felé mutat.

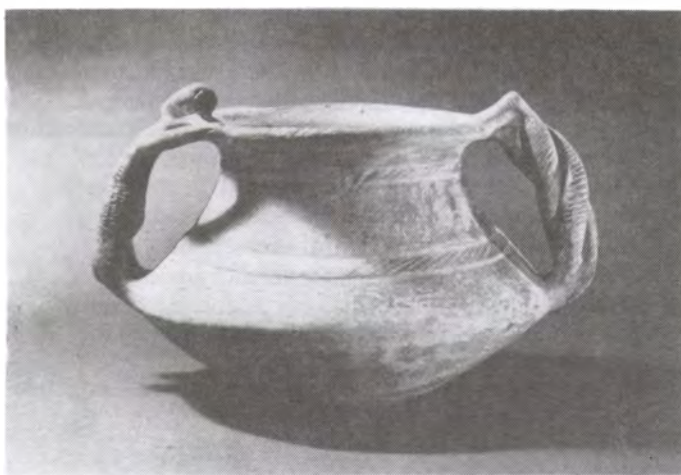
Marie-Pascale Pieretti munkájában *Veiled Presence In The Diffusion Of English Letters: Mme Thiroux d'Arconville's Translations In The 1770's* (Leplezett jelenlét az angol levelek továbbadásában: Mme Thiroux d'Arconville fordításai az 1770-es években) kihangsúlyozza, hogy Mme Thiroux d'Arconville csak egyike azoknak az író nőknek, akik fordítói szerepet vállaltak a 18. századi francia felvilágosodásban. Rámutat arra, hogy noha az író nő nem mindig lépett ki a névtelenségből, és eredeti munkáit gyakran kemény bírálat érte, a fordítói tevékenység kiemelkedő helyet biztosított számára a francia kulturális életben.

Brigitta Berglund-Nilsson a *La femme telle que'elle apparait dans l'ouvrage de Mme Leprince de Beaumont* (A nő Mme Leprince de Beaumont munkásságában) című tanulmányában a francia író és pedagógus alkotásaiiban megjelenő női szerepköröket elemzi. Corina Moldovan írása *De quelques corps féminins au XVIII-e siècle* (Egy pár női test a 18. századból) a női test megjelenítését melőző író nők alkotásaira világít rá, és megvizsgálja azt is, hogy e női attitűd hogyan befolyásolja a francia felvilágosodás kiemelkedő alkotásait.

Mihaela Mudure összefoglalva a tanulmányok lényeges gondolatait kiemeli, hogy a nemiség meghatározó eleme bármely történelmi kor felépítésének, tehát a felvilágosodásnak is. A fő kérdés az lenne, hogy miképpen változna felfogásunk a felvilágosodásról, ha a háttérbe szorított író nők szövegeit is figyelembe vennénk?! A kötetbe foglalt és az előbbieken bemutatott tanulmányok néhány választ tárhatnak elénk.

A tanulmányok a női szerzőség kérdéseit a 18. századon belül vizsgálják, kiemelve azt, hogy a női közéleti-szerzői szerep érvényesítése azért volt annyira nehézkes, mert a társadalom felépítésében a nők elfogadott terének az otthon, míg a publikus szférát a férfiak kiváltságának tartották. A kötet érdeme az, hogy további kérdéseket ébreszt olvasóiban (nemcsak a nőkben). Az egyik ilyen kibontakozó kérdés az lenne, hogy melyek a 21. század európai női szerepköréi és ezen belül a női szerzők helyzetének, szerepének összetevői

(Motiv Kiadó, Kolozsvár, 2001)

KÓDEX—

A kereszténység ezer éve

Kiállítás a Magyar Nemzeti Múzeumban

A Vatikánban tavaly nagy sikerrel bemutatott anyag legértékesebb darabjait itthon, a Nemzeti Múzeumban is megtekinthetik a szépre kíváncsi látogatók.

A kiállítás értő válogatása, szellemi irányítása Cséfalvy Pál, az esztergomi Keresztény Múzeum igazgatójának a munkáját dicséri.

A tárlat első része a honfoglalás előtti emlékeket villantja föl, elidőzve régi századok kincseinél, egészen az ezredvégig ível, a modern megfogalmazású látomásig: Kondor Béla vörösen izzó Pléh Krisztusáig... Bizony elszoruló szívvel áll meg az ember a porladó lapok előtt, az arany és drágaköves tárgyak közelében: Szent István király pergamenje 1001-ben íródott, a tihanyi apátság alapítólevele 1055-ben; a kalocsai érseksír kelyhe és pástorbotja száz évvel később készült remekművek.

Külön a kódexek is megérdemelnék a fáradságot, hogy újra megcsodáljuk őket, vagy a XV. század fából faragott, festett szobrai, az ötvösműhelyek szebbnél szebb darabjait.

Visszapergetve, álmodva az időt, kezünkbe képzeljük a gótikus Corvin-serleget, ott lehetünk a Mátyás király ünnepi asztalánál. Föllapozzuk a Vizsolyi Bibliát, az 1590-es évek végén lehetünk és hallhatjuk, hogyan birkózik az ódon veretű magyar nyelvvel a fordító, Károlyi Gáspár. És ott van karnyújtásnyira tőle Pázmány Péter réz portrémetsete, a XVIII. század miseruhái, Munkácsy Golgota-vázlata, Amerigo Tot szoborremekai, Molnár C. Pál pár évtizeddel ezelőtt fogant Vízitációja, s más kortárs művészeink látomásos munkái.

Az örmények, románok és horvátok után mi is bemutathattuk a Vatikánban ezer évünk legszebb kincseit: 192 magyarországi és 23 római műtárgy szerepelt a tárlaton. A legtöbb darab Esztergomból, valamint a Nemzeti Múzeumból, a Nemzeti Galériából és a Történeti Múzeumból került a hatalmas falakra és tárlókra.

A kiállított — hosszú idő után csak itt látható — festmények, szobrok, kódexek, pápai oklevelek és liturgikus alkotások között is sugárzó fénnel ragyog a Szent Korona pontos másolata, és a Szentatya rendelkezésünkre bocsátott múzeumi értékei: IX. Pius pápa tiarája (1877) és Császka György püspök szentségtartója...

Több tízezren látták a vatikáni bemutatkozásunkat, s csodálták meg Mátyás király corvináit, a gyönyörű ötvösmunkákat. Reméljük, hogy aki itthon ellátogat a nem mindennapi tárlatra, maradandó élménnyel gazdagodik és büszkén gondol európaiságunkra és kereszténységünkre.

F.F.L.

—INDEX

ZENE — TEGNAP, MA, HOLNAP 21.

Önmozgó zene

A zeneszerzés tanításának igazából egyetlen célja kell hogy legyen: megtanítani a tehetséges jelöltet, hogy önmozgó legyen. Tehát legyen tudása, határozottsága, mersze, hogy egyedül döntsön kompozíciója mintájáról, legyen az a mű szerkezeti felépítése vagy tartalmi mondanivalója. A kívülállók nem is gondolják, mennyire nehéz ezt elérni. Gyakran tapasztaltam óráimon, hogy a legkisebb, a legjelentéktelenebb problémával is a tanárt "zaklatják" a már felnőttek számító egyetemi hallgatók. A felnőttek továbbképzésén sincs ez másként. Hajlamosak vagyunk azt hinni, hogy a társadalom egészére áll az önmozgásra való törekvés hiánya. Ezernyi kérdésben nem döntünk, mástól várjuk az ösztönzést, a parancsot. Pedig csak kicsit kellene gondolkodni és... határozni tudnánk.

A művészeti alkotásokba is belopakodik ez a döntéshelytelenkedés. Valószínűleg ez is egyik oka lehet az aleatoria, a rögtönzés elburjánzásának a kompozíciós technikákban. Még a repetitív zene is magán viseli sokszor a döntésképtelenség bélyegét: a zeneszerző szinte vég nélküli ismétlésekben vergődik, alig tud határozni, hogy mikor tér rá egy újabb figurára, bár a zenei energiavesztés számára is nyilvánvaló a kritikus pillanatokban. Ez a döntésképtelenség évszázadokig ismeretlen az európai zenében. Sokkal inkább az erőteljes, tudatos zenei cselekmény-vonalvezetés a jellemző. Egyszóval: a rögtönzés kiiktatása. A kompozíció szuverén jogokat követel magának. Az alkotótól várja el, hogy minden részletét meghatározza. Még így is hatalmas lehetőséget kínál az előadó számára a saját művészi elképzelésének megvalósítására. Ha a szerkezet is laza, vagy éppenséggel hiányzik, rábízva a zeneszerzési munkát is az előadóra, az eredmény — tisztelet a kivételeknek — majd semmi. Ettől a SEMMITŐL riadt vissza a 20. századvég posztmodernizmusa. Emiatt fordult vissza korábbi modellekhez, a biztos támpontot alkotó régi zenéhez, jöjjön az

bármelyik előbbi zenetörténeti korszakból.

De mit is jelent: ÖNMOZGÓ ZENE?

Azt hiszem, válaszul mindenkinek egy barokk mű vagy Mozart jut eszébe, és már nem is kell tovább fejtegetni a témát. A zene önmagát kell hogy előbbre vigye. Semmi esetre sem az előadónak kell minduntalan noszogatnia, járásában segítenie, és ha elesett, felemelnie kegyes gesztussal. A modern kompozíciók próbáin gyakran tanúja voltam annak a néha szánalmas, máskor komikus kísérletnek az alkotó részéről, hogy művét valamilyen jelentéktelen plusztusítással önmozgóvá tegye. Sohasem sikerült a próbán sem, a bemutatón sem, mert nem úgy volt megírva a zene. Ez a jelenség még a nagyokat sem kerüli el, a zsenik műhelyéből is kerülnek ki alkotások, melyek nem önmozgóak. A modern hangversenyélet néha megkísérli őket feléleszteni, vajmi kevés sikerrel. A hallgatóság mindig pontosan érzi és tudja, mi is történik a füle hallatára. És a hallgatóság mindig jóindulatú!

Mint gyakorló zeneszerző nap mint nap találkozom a problémával. Már régebben figyeltem egy jelenségre. A mű komponálásának kezdetén elég nagy bizonytalanság kerülgeti az embert. Nem ritka az új rákezdés sem, más kottapapíron, más beosztású vonalrendszeren, más bekezdő zenei gondolattal. Ha ezt többször kell megismételni, jobb, ha egy időre félretesszük a mű megírását: hadd pihenjen egy kis ideig a zenei ötlet-indulat. Ha mégis elindult a mű folyamata, várni kell a megbizonyosodás pillanatát, hogy helyes úton járunk. Ez a pillanat akkor következik be, amikor a mű kezdi önmagát KIADNI. Kínálja a lehetőségeket, a zenei gondolatok továbbfejléséhez: önmagát viszi előre, szinte kicsúszik az alkotó keze alól. Rendkívül jóleső érzés az alkotás folyamatában. Azt hiszem, minden költő, festő vagy bármilyen más művész tanúsíthatja ezt. A 21. század azt mondja a zenének is: "KELJ FEL ÉS JARJ!"

TERÉNYI EDE

Szeptemberi évfordulók

- 1 — 360 éve született Bethlen Miklós erdélyi író
25 éve halt meg Stefan Tita román író
- 2 — 150 éve született Paul Bourget francia író
30 éve halt meg Anisoara Odeanu román költő
- 3 — 410 éve halt meg Robert Greene angol író
- 4 — 10 éve halt meg Dan Desliu román költő
120 éve született Leonhard Frank német író
60 éve halt meg Móricz Zsigmond
- 5 — 90 éve született Kálnoky László költő
240 éve halt meg Aladdin Thabit török költő
- 6 — 270 éve született Niels Krog Bredal dán író
25 éve halt meg Hajnal Anna költő
140 éve született Werner Gyula író
- 7 — 100 éve született Camil Baltazar román író
100 éve született Serban Cioculescu román irodalomtörténész
- 8 — 150 éve született Jacinto Octavio Picón spanyol író
- 9 — 90 éve született Odisszeasz Elitisz görög költő
- 10 — 175 éve halt meg Ugo Foscolo olasz költő
120 éve született Gellért Oszkár író
100 éve született Nicolas Guillén kubai költő
- 11 — 75 éve született Franz Storch szász író
- 12 — 120 éve született Ion Agirbiceanu román író
150 éve született Simo Matavulj szerb író
- 13 — 440 éve halt meg Matteo Bandello olasz író
130 éve halt meg Ludwig Feuerbach német filozófus
410 éve halt meg Michel de Montaigne francia író
150 éve született Petelei István erdélyi író
- 14 — 230 éve született Joseph Aloys Gleich osztrák író
- 15 — 100 éve született Kászimali Bujálinov kirgiz író

- 16 — 330 éve halt meg Anne Bradstreet amerikai költő
110 éve halt meg Jöhuda Lébon Gordon héber költő
540 éve született Pietro Pomponazzi olasz humanista
- 17 — 70 éve halt meg Dézsi Lajos irodalomtörténész
40 éve halt meg Francesco Flora olasz irodalomtörténész
- 18 — 75 éve halt meg Tokutomi Roka japán író
- 19 — 200 éve született Kossuth Lajos politikai szónok
80 éve született Majtényi Erik erdélyi költő
560 éve halt meg Nguyễn Trai vietnami író
- 20 — 90 éve született Szabó Lajos erdélyi drámaíró
50 éve halt meg Voinovich Géza irodalomtörténész
- 21 — 30 éve halt meg Henri de Montherlant francia író
170 éve halt meg Walter Scott angol író
550 éve született Girolamo Savonarola olasz hitszónok
- 22 — 250 éve halt meg Apó Péter író
40 éve halt meg E. G. Kazakevics orosz író
- 23 — 130 éve született Alexandru Cazaban román író
20 éve halt meg Doboz Imre író
190 éve halt meg Rájnics József költő
- 24 — 275 éve halt meg Sarah Kemblé Knight amerikai író
- 26 — 110 éve született Marina Ivanova orosz költő
475 éve halt meg Sisko Mencetic horvát költő
- 27 — 375 éve született Jacques-Baigne Bossuet francia hitszónok
140 éve született René Ghil francia író
230 éve született Kisfaludy Sándor költő
85 éve született Mikecs László történész
- 28 — 420 éve halt meg George Buchanan skót humanista
- 29 — 130 éve halt meg Déryné Széppataki Róza író
120 éve született Ravasz László egyházi író
100 éve halt meg Émile Zola francia író
- 30 — 75 éve született Bajor Andor erdélyi író
125 éve született Kelemen Lajos erdélyi történész

A magyar nemzet

A rejtvény fősoraiban Petőfi Sándor fenti című, 1846-ban írt versének két, mára szállóigévé nemesült sorát találja.

VÍZSZINTES

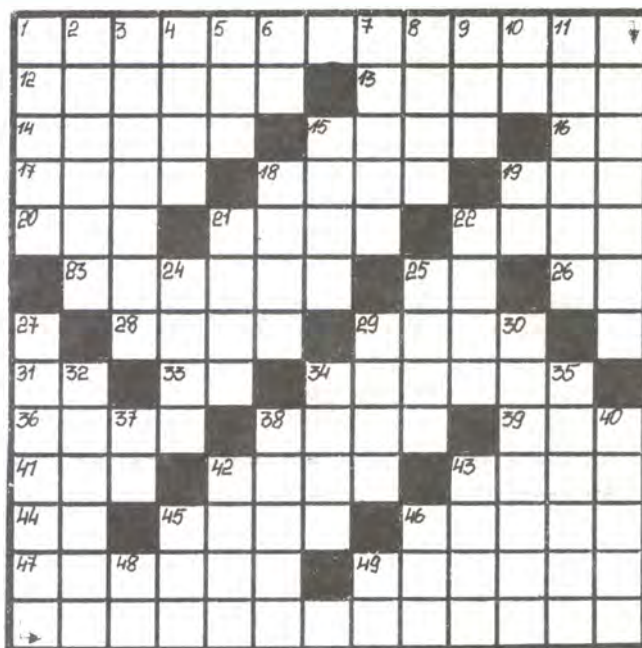
1. Az első sor. 12. Hatalmába vesz. 13. Gané. 14. Felületére taszít. 15. Elemi parány. 16. Rangjelző szócska. 17. Alvás közben látjuk. 18. Föníciai betű. 19. Háromszéki várrom. 20. Sárga vegyi elem. 21. Germán főisten. 22. Fundamentum. 23. Felteszi az i-re a ... 25. Tallium vegyjele. 26. Néma Laji! 28. De, franciául. 29. Mély hangot hallat. 31. Akkor kezdődik! 33. Neon és kén vegyjele. 34. Az utcára tevő. 36. Az utolsó magyar királyné. 38. Munka, argóban. 39. Oxigén és laurénium vegyjele. 41. Kerti szerszám. 42. Eladás, angolul. 43. Napszak. 44. Némán néz! 45. Tetsző (étel). 46. Kézrekerít. 47. Fűvet vág. 49. Bolti.

FÜGGŐLEGES

1. Köpet. 2. Valaminél lentebb helyre helyezkedik. 3. Önálló. 4. Angol kötőszó. 5. Páros kótarló! 6. Kéttel! 7. Ezen a helyen (népies). 8. Csavar. 9. Fa jelzője lehet. 10. Egyelőre! 11. Italt vedel. 15. Vél, gondol (népies). 18. Tartozása van. 19. Betilt! 21. ... tarda (tűzok). 22. Moszat. 24. Zola hősnője. 25. Tejtermék. 27. A második sor. 29. Angol férfi becenév. 30. Kiváló elme (két szó). 32. Előír. 34. Álmából ébredő. 35. Mész lehet ilyen. 37. Állóvíz. 38. A közelébe. 40. Alba ..., Székesfehérvár latin neve. 42. Növény töve. 43. Női név. 45. Páros piszok! 46. Ezredrés! 48. Ételízestítő. 49. Egyhangú műdal!

BOTH LÁSZLÓ

A Helikon 15. számában közölt, *Hogy jobb?* című rejtvény megfejtése: *Jobb két lábon meghalni, mint térdén állva élni.*

TÁMOGATÓINK:

Romániai Írók Szövetsége

Illyés Közalapítvány

Nemzeti Kulturális Alapprogram

Pro Professione Alapítvány
Magyar Kultúra Alapítvány
Communitas Alapítvány

Főszerkesztő: SZILÁGYI ISTVÁN
Főszerkesztőhelyettes: KIRÁLY LÁSZLÓ
Felelős titkár: SIGMOND ISTVÁN

Főmunkatárs:
SZABÓ GYULA
SZŐCS ISTVÁN

Szerkesztőség:
LASZLÓFFY ALADÁR: világkultúra
K. JAKAB ANTAL: vers, irodalomtörténet

MÓZES ATTILA: próza, kritika
NAGY MARIA: olvasószervező
RÁKOSSY TIBOR: műszaki szerkesztő

Számitógépes tördelés: NAGY MARIA; nyomtatja a Miskolci Kis Miklós református sajtóközpont; felelős vezető: TONK ISTVÁN
A szerkesztőség címe: 3400 Cluj-Napoca, str. Iasilor 14. Postafiók (casuta postala) 245 Telefon: 132309. Fax: 132096

A HELIKON alapítványi támogatással jelenik meg - kiadja a ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE ISSN 1220-6288